

ਆਦਮ ਅਤੇ ਹੱਵਾਹ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ

ਉਤਪਤ 2:7-3:24 ਆਦਮ ਅਤੇ ਹੱਵਾਹ ਦੇ ਅਦਨ ਦੇ ਬਾਗ ਅੰਦਰ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਰਹਿਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਗ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਲਈ 4:1-24 ਆਇਤਾਂ ਸੰਸਾਰਕ ਫਿਰਦੌਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਪਹਿਲੇ ਜੇੜੇ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੱਵਾਹ ਨੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ: ਕਇਨ ਅਤੇ ਹਾਬਲ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਅਸੀਂ ਫੇਰ ਪਾਪ ਦੇ ਦੁਖਦਾਈ ਫਲ ਅਤੇ ਆਦਮ ਅਤੇ ਹੱਵਾਹ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ: ਛੋਟੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਨੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਉਤਪਤ ਦਾ ਲੇਖਕ ਅੱਗੇ ਇਹ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਪ ਕਿਵੇਂ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਫੈਲ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਇਨ ਦੀਆਂ ਸੰਤਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੇ ਕਤਲ ਬਾਰੇ ਹੰਕਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਆਦਰ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਾਂ ਬਿੱਲੇ ਵਜੋਂ ਪਹਿਨਿਆ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ (4:25, 26), ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਆਸ ਦੀ ਕਿਰਨ ਦਿਖਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਆਦਮ ਅਤੇ ਹੱਵਾਹ ਦੇ ਘਰ ਤੀਜੇ ਬੱਚੇ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰਾਹੀਂ, ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੇ ਯਹੋਵਾਹ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਪੁਕਾਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ।

ਬਾਗ ਦੇ ਬਾਹਰ (4:1-16)

ਕਇਨ ਅਤੇ ਹਾਬਲ ਦਾ ਜਨਮ (4:1, 2)

'ਤਦ ਆਦਮ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤੀਵੀਂ ਹੱਵਾਹ ਨਾਲ ਸੰਗ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਗਰਭਣੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਕਇਨ ਨੂੰ ਜਣੀ ਤਾਂ ਉਹ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਯਹੋਵਾਹ ਕੋਲੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਫੇਰ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਹਾਬਲ ਨੂੰ ਜਣੀ ਅਰ ਹਾਬਲ ਇੱਜੜਾਂ ਦਾ ਪਾਲੀ ਸੀ ਅਤੇ ਕਇਨ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਹਾਲੀ ਸੀ।

ਆਇਤ 1. ਅਧਿਆਇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਦਮ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤੀਵੀਂ ਹੱਵਾਹ ਨਾਲ ਸੰਗ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਜਥਾਰਥ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਦਮ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤੀਵੀਂ ਨੂੰ "ਜਾਣਿਆ" (יָלַד, ਯਾਦਾ) (ਵੇਖੋ KJV)। ਇਹ ਇਬਰਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਯੈਨ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਉਤਪਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਮ ਕੋਮਲ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ (4:1, 17, 25; 19:8; 24:16; 38:26)। ਇਸ ਦਾ ਸਰਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਉਹ ਨੂੰ ਜਿਆਦਾ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ।

ਉਹ ਗਰਭਣੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਕਇਨ ਆਖਿਆ (יָקָן, ਕੁਆਇਨ)। "ਕਇਨ" ਨਾਮ ਦਾ ਮੂਲ ਅਰਥ ਅਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਸ਼ਬਦ

ਦੇ ਇਸਹਾਸਕ ਮੂਲ 117 (ਕਯਨ) “ਨਕਲੀ ਬਣਾਉਣਾ” ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਬਜਾਇ ਇਸ ਦੇ, 4:1 - ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਅਵਾਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਮੂਲ, 117 (ਕਯਨਾਹ), ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ” ਜਾਂ “ਜਨਮ ਦੇਣਾ।”

ਕਇਨ ਦੇ ਜਨਮ ਪ੍ਰਤੀ ਹੱਵਾਹ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ NASB ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: **ਮੈਂ ਯਹੋਵਾਹ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਇੱਕ ਬਾਲਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।** ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਬਰਾਨੀ ਸ਼ਬਦ “ਬਾਲਕ,” 117 (ਇਸ) ਦਾ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਜੋ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਹੈ “ਆਦਮੀ” (ਵੇਖੋ KJV; NRSV; NIV; ESV)। ਹੱਵਾਹ ਨੇ “ਪੁੱਤਰ” ਜਾਂ “ਬੱਚੇ” ਦੇ ਬਜਾਇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਿਉਂ ਵਰਤਿਆ ਸੀ? ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇ “ਆਦਮੀ” (117, ਇਸ) ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਫਿਰ “ਤੀਵੀਂ” (117, ਇਸਸਹਾਹ; 2:23) ਕਹਾਉਣ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਫੇਰ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਹੁਣ, ਉਸ ਨੇ, ਇੱਕ ਤੀਵੀਂ ਹੁੰਦੇ (ਇਸਸਹਾਹ), “ਆਦਮੀ” (ਇਸ) ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।² ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਇਸੇ ਅੰਤਰ-ਨਿਰਭਰ ਸੰਬੰਧ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ, “ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਪਰਕਾਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਤੋਂ ਹੈ ਉਸੇ ਪਰਕਾਰ ਪੁਰਖ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਹੈ” (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 11:12; NIV)।

ਇਸ ਆਇਤ ਦਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹਿੱਸਾ 117 (ਏਥ) ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਅਰਥ ਹੈ ਪੂਰਵਸਰਗ ਸ਼ਬਦ “ਨਾਲ” ਹੈ। NASB ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ “ਨਾਲ” ਤੋਂ ਬਾਅਦ “ਦੀ ਮਦਦ” ਵਾਕ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇਬਰਾਨੀ ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਅਰਾਮੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਟਾਰਗੁਮ ਆਫ਼ ਓਨਕੀਲੋਸ ਵਿੱਚ ਪੰਚਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣੀ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਹੈ “ਯਹੋਵਾਹ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ,”³ ਜੋ ਇਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਵਜੰਮਿਆ ਬੱਚਾ ਯਹੋਵਾਹ ਵੱਲੋਂ ਇੱਕ ਦਾਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। LXX ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਦੀ ਇਸ ਸਮਝ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿੱਚ 014 100 0800 (ਡੀਆ ਟੋ ਥੀਓ, “ਪਰਮੇਸੁਰ ਰਾਹੀਂ”), ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੱਵਾਹ ਨੂੰ ਇਹ ਬੱਚਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਟਾਰਗੁਮ ਆਫ਼ ਓਨਕੀਲੋਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਬਰਾਨੀ ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦੇਵੇਗਾ: 117 (ਮੀ ਏਥ)। ਮੂਲ ਸਮੱਸਿਆ ਇਹ ਹੈ MT ਵਿੱਚ ਜੋ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਪੂਰਵਸਰਗ “ਨਾਲ” (117, ਏਥ) ਦਾ ਸਵਰ ਬਿੰਦੂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ “ਵੱਲੋਂ” (-), ਮੀ) ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਇਬਰਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜ ਹੈ; ਬਜਾਇ ਇਸ ਦੇ, ਇਸ ਪਰਤੱਖ ਵਸਤੂ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇ ਸਵਰ ਬਿੰਦੂ ਹਨ, ਜਾਂ ਪਿਛਲੇ ਨਾਂਵ (117, ਏਥ) ਦੇ ਪੂਰਵਸਰਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੂਲ ਲਿਖਤ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, “ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ: ਯਹੋਵਾਹ।” ਇਸ ਗੱਲ ਦੇ ਕਾਰਣ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੱਵਾਹ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਮੁਕਤੀਦਾਤਾ “ਪ੍ਰਭੂ” ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ “ਕਇਨ ਦੇ ਜਨਮ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਰਾਹਤ” ਮਿਲ ਜਾਵੇਗੀ।⁴

ਟਾਰਗੁਮ ਆਫ਼ ਪੈਲਸਟਾਈਨ ਵੀ ਕੁਝ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਸਮਝ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੱਵਾਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, “ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਯਹੋਵਾਹ ਦਾ ਦੂਤ।”⁵ ਇਹ ਅਨੁਵਾਦ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਤਪਤ ਵਿੱਚ ਯਹੋਵਾਹ ਦਾ ਦੂਤ ਖੁਦ ਯਾਹਵੇਹ ਦਾ ਸਮਾਨਾਰਥੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਬੋਲਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ

(16:7-13; 21:17-20; 22:11-18; 31:11-13; 48:15, 16)।

ਅਸੀਂ ਨਿਸ਼ਚਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਕਿ ਮਸੋਰੇਟੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 800 ਈਸਵੀ ਦੇ ਲਗਭਗ ਵਿਅੰਜਨਾਂ ਦੀ ਇਬਰਾਨੀ ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਸਵਰ ਬਿੰਦੂ ਲਿਖੇ ਸਨ, ਪੂਰਵਸਰਗ “ਨਾਲ” (נָל, ਏਥ) ਦੀ ਬਜਾਇ ਪਰਤੱਖ ਵਸਤੂ (נָל, ਏਥ) ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨੂੰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਸਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਜਦ ਕਿ ਹੱਵਾਹ ਦੇ ਉਸ ਅਨੰਦ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਸੰਬੰਧੀ ਕੋਈ ਸੰਖੇਪ ਮੁੱਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਕਏਨ ਦੇ ਜਨਮ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ ਤੇ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ “ਯਹੋਵਾਹ” ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਕਏਨ ਦੇ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ (ਵੇਖੋ 29:31; 30:22; 33:5; 48:9; ਅੱਯੂਬ 31:15; ਜ਼ਿੁਰਾਂ 127:3; 139:13; ਯਿਰਮਿਯਾਹ 1:5)। ਉਸ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਨਵਜੰਮਿਆ ਬੱਚਾ ਜਾਂ ਤਾਂ “ਯਹੋਵਾਹ” (ਉਸ ਦਾ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਹੋਣ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿੱਚ) ਸੀ “ਯਹੋਵਾਹ ਤੋਂ,” “ਯਹੋਵਾਹ ਰਾਹੀਂ,” ਜਾਂ “ਯਹੋਵਾਹ ਦੀ ਮਦਦ” ਨਾਲ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਇਬਰਾਨੀ ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਪਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇ, ਹੱਵਾਹ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪਲੇਠੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਜੋ ਅਨੰਦ ਅਤੇ ਸੁਫਲੇ ਸਨ ਚਕਨਾਚੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਆਸ ਵਿਅਰਥ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਸ ਦੇ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚੈਨ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਇ, ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਜਖਮ ਦੇਵੇਗਾ ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨਭਰ ਦੀ ਪੀੜਾ ਦੇਵੇਗਾ।

ਆਇਤ 2. ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ, ਹੱਵਾਹ ਉਸ ਦੇ [ਕਏਨ] ਭਰਾ ਹਾਬਲ ਨੂੰ ਜਣੀ। ਹੱਵਾਹ ਦੇ ਦੂਜੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਹਕੀਕਤ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਬਲ ਤੋਂ ਕਏਨ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਉਮੀਦਾਂ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ, ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਜਨਮ ਸੰਬੰਧੀ ਹੱਵਾਹ ਦੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕਥਨ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਹਾਬਲ ਦੇ ਜਨਮ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਟਿੱਪਣੀ ਦੀ ਕਮੀ ਬੱਚੇ ਬਾਰੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ: ਕੀ ਉਹ ਕਏਨ ਜਿੰਨਾ ਸੋਹਣਾ ਜਾਂ ਹੱਟਾ-ਕੱਟਾ ਨਹੀਂ ਸੀ? ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਉਸ ਮੌਕੇ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕੀ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮਨਹੂਸ ਪਰਛਾਵੇਂ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ।

“ਹਾਬਲ” (הַבֵּל, ਹਾਬੇਲ) ਨਾਮ ਦਾ ਅਰਥ “ਭਾਫ਼,” “ਸਾਹ,” ਜਾਂ “ਵਿਅਰਥ” ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਵਿੱਚ ਅਕਸਰ ਝੂਠੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ; ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ “ਮੂਰਤੀਆਂ” ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਉਹ “ਵਿਅਰਥ” ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਇਹ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ “ਆਪਣਾ ਬਲ ਫੇਟਕ ਤੇ ਵਿਅਰਥ ਲਈ ਗੁਆ ਦਿੱਤਾ” (ਯਸਾਯਾਹ 49:4)। ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਦੀ ਪੇਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਛੱਤੀ ਵਾਰ, ਇਹ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਬਾਰੇ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਕੋਲ ਸਭ ਕੁਝ ਸੀ ਜਾਂ ਜਿਸ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਅਜਮਾ ਕੇ ਵੇਖ ਲਿਆ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸਥਾਈ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ।⁶ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ, ਪਰਚਾਰਕ ਨੇ ਨਿਰੰਤਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ “ਵਿਅਰਥ” ਜਾਂ “ਬੇਕਾਰ” ਅਤੇ “ਹਵਾ ਦਾ ਫੱਕਣਾ” ਹੈ (ਵੇਖੋ ਉਪਦੇਸ਼ਕ 2:11, 17)। ਫਿਰ ਵੀ, ਹਾਬਲ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਹਾਬੇਲ ਸੰਭਵ ਤੌਰ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੰਖੇਪਤਾ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਕਏਨ ਦੁਆਰਾ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਹਾਬਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਚਿਰ ਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ “ਭਾਫ਼” ਜਾਂ “ਸਾਹ” ਹੁੰਦਾ ਹੈ।⁷

ਹਾਬਲ ਦਾ ਇੰਜੜਾ ਦੇ ਪਾਲੀ ਵਜੋਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ,⁸ ਜਦ ਕਿ ਕਏਨ ਦਾ ਜ਼ਮੀਨ

ਦਾ ਹਾਲੀ ਵਜੋਂ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।⁹ ਕਈਆਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸੱਭਿਅਤਾ ਵਿੱਚ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨਸ਼ੈਲੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸ਼ਰੇਣੀ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਕਰਦੀ ਹੈ: ਇੱਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਸਥਾਪਤ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਅੱਯਾਲੀ ਅਤੇ ਫਿਰਤੂ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਬਿਰਤਾਂਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਇੱਕ ਜੀਵਨਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਦੂਜੀ ਜੀਵਨਸ਼ੈਲੀ ਤੇ ਪੱਖਪਾਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਿਖਾਉਂਦੀ, ਨਾ ਤਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ। ਕਇਨ ਅਤੇ ਹਾਬਲ ਵਿਚਕਾਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਫ਼ਰਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਕਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦੇ ਰਵੱਈਏ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਕਇਨ ਅਤੇ ਹਾਬਲ ਦੀਆਂ ਭੇਟਾਂ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ (4:3-7)

³ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਐਉਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕਇਨ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਫਲ ਤੋਂ ਯਹੋਵਾਹ ਦੀ ਭੇਟ ਲਈ ਕੁਝ ਲੈ ਆਇਆ। “ਹਾਬਲ ਵੀ ਇੱਜ਼ ਦੇ ਪਲੇਠਿਆਂ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਬੀ ਤੋਂ ਕੁਝ ਲੈ ਆਇਆ, ਅਤੇ ਯਹੋਵਾਹ ਨੇ ਹਾਬਲ ਨੂੰ ਅਰ ਉਹ ਦੀ ਭੇਟ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ।⁵ ਪਰ ਕਇਨ ਅਰ ਉਹ ਦੀ ਭੇਟ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਾ ਕੀਤਾ ਸੋ ਕਇਨ ਬਹੁਤ ਕਰੋਧਵਾਨ ਹੋਇਆ ਅਰ ਉਹ ਦਾ ਮੂੰਹ ਉੱਤਰ ਗਿਆ।⁶ ਤਾਂ ਯਹੋਵਾਹ ਨੇ ਕਇਨ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਕਰੋਧਵਾਨ ਹੈਂ ਅਤੇ ਤੇਰਾ ਮੂੰਹ ਨੀਵਾਂ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਿਆ? ਜੇ ਤੂੰ ਭਲਾ ਕਰੋਂ ਕੀ ਉਹ ਉਤਾਰਾਂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ? ਜੇ ਤੂੰ ਭਲਾ ਨਾ ਕਰੋਂ ਤਾਂ ਪਾਪ ਬੁਰੇ ਉੱਤੇ ਛੈਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਲੋਚਦਾ ਹੈ ਪਰ ਤੂੰ ਉਹ ਦੇ ਉੱਤੇ ਪਰਬਲ ਹੋ।

ਆਇਤਾਂ 3-5. ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਸਮਾਂ ਬੀਤਦਾ ਗਿਆ, ਕਇਨ ਅਤੇ ਹਾਬਲ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਕਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੋਏ। ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਵਰਣਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਬੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਫ਼ਰਕ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਗਈ ਭੇਟ ਵਿੱਚ ਸੀ: **ਕਇਨ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਫਲ ਤੋਂ . . .** (ਕਣਕ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਸਾਗ ਪੱਤ ਦੀਆਂ ਭੇਟਾਂ), ਜਦ ਕਿ **ਹਾਬਲ ਇੱਜ਼ ਦੇ ਪਲੇਠਿਆਂ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਬੀ ਤੋਂ ਕੁਝ ਲੈ ਆਇਆ।** ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਇਸ ਖ਼ਾਸ ਸਮੇਂ ਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਭੇਟ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਭੇਟ ਤੋਂ ਵੱਖ ਪਸੰਦ ਕਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੈ। ਬਿਰਤਾਂਤ ਸਿਰਫ ਇਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਯਹੋਵਾਹ ਦੇ ਲਈ ਭੇਟ (תְּבִלָּה, *ਮਿਨਚਾਰ*) ਲੈ ਕੇ ਆਏ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਯਹੂਦੀ ਇਤਹਾਸ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਮੈਦੇ ਜਾਂ ਦਲਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਦਾਣਿਆਂ ਦੀਆਂ ਉਚਿਤ ਭੇਟਾਂ ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ (ਲੇਵੀਆਂ 2:1-3, 14-16),¹⁰ ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬਲੀਆਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ (1 ਸਮੂਏਲ 2:17)।

ਅਤੇ ਯਹੋਵਾਹ ਨੇ ਹਾਬਲ ਅਰ ਉਹ ਦੀ ਭੇਟ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਕਇਨ ਅਰ ਉਹ ਦੀ ਭੇਟ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਸਮਝਣ ਦੇ ਲਈ ਕੁੰਜੀ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਲਈ ਹਾਬਲ ਦੀ ਭੇਟ ਕਇਨ ਦੀ ਭੇਟ ਨਾਲੋਂ ਕਿਉਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੀਮਤੀ ਸੀ “ਇੱਜ਼ ਦੇ ਪਲੇਠਿਆਂ ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਬੀ” ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਮੂਸਾ ਦੀ ਸ਼ਰਾ ਅਧੀਨ, ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਫਲ (ਕੂਚ 23:16-19; 34:22-26; ਲੇਵੀਆਂ 2:14), ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਪਲੇਠਾ (ਕੂਚ 13:11-13; 22:29, 30; 34:19, 20) ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਬੀ (ਕੂਚ 29:13; ਲੇਵੀਆਂ 3:3-5; 4:8-10; 7:23-25) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਯਹੋਵਾਹ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਤਹਾਸ ਦੇ ਇਸ ਮੁੱਢਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖਜਾਤੀ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ

ਜਾ ਸਕਦਾ। ਫਿਰ ਵੀ, ਹਾਬਲ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਇੱਜ਼ਤਾਂ ਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਦੇ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਜੋ ਕੁਝ ਸੀ ਉਹ ਉਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਯਹੋਵਾਹ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਸੀ। ਕਇਨ ਨੇ ਈਰਖਾ ਵਾਲੇ ਰਵੱਈਏ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਕੋਲ ਬਚਿਆ ਖੁਚਿਆ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜੋ ਪਹਿਲਾ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਸੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਸੀ।

ਉਤਪਤ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦਾ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਕਿਉਂ ਹਾਬਲ ਦੀ ਭੇਟ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਇਨ ਦੀ ਭੇਟ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਸੰਖੇਪ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੀ ਵੇਰਵੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ; ਫਿਰ ਵੀ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੀ। ਇਬਰਾਨੀਆਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਨਿਹਚਾ ਨਾਲ ਹਾਬਲ ਨੇ ਕਇਨ ਨਾਲੋਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਉੱਤਮ ਬਲੀਦਾਨ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਾਖੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਭਈ ਉਹ ਧਰਮੀ ਹੈ ਕਿਉਂ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਉਹ ਦੀਆਂ ਭੇਟਾਂ ਦੇ ਵਿਖੇ ਸਾਖੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨਿਹਚਾ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਹੁਣ ਤੀਕੁਰ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਮਰ ਗਿਆ” (ਇਬਰਾਨੀਆਂ 11:4)।

ਇਸ ਕਥਨ ਤੋਂ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ “ਕਇਨ ਅਰ ਉਹ ਦੀ ਭੇਟ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ” ਪਰ “ਕਇਨ ਅਰ ਉਹ ਦੀ ਭੇਟ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਾ ਕੀਤਾ,” ਅਸੀਂ ਕਈ ਸੱਚਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। (1) ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਹਾਬਲ ਕੋਲ ਨਿਹਚਾ ਦਾ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਗੁਣ (ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮਰਪਣ) ਸੀ ਜੋ ਕਇਨ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। (2) ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੋਵਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਯਹੋਵਾਹ ਦੇ ਅੱਗੇ ਭੇਟਾਂ ਚੜ੍ਹਾਈਆਂ, ਉਹ ਨਿਹਚਾ ਜਿਸ ਨੇ ਹਾਬਲ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਫਲ ਦੇਣ ਦੁਆਰਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਇਨ ਦੀ ਨਿਹਚਾ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਖਰੀ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਾਇਦ ਖੁਦ ਦੇ ਲਈ ਪਹਿਲਾ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਕਇਨ ਸੱਚਮੁੱਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਆਦਰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਨਸਾਨਾਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨਾ ਸਿਰਫ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਬਾਹਰੀ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਦਿਲ ਦੇ ਰਵੱਈਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂਚਦਾ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਵਚਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਰਾਧਕ ਕੋਲੋਂ ਜਿਹੜਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਅਤੇ ਸਿੱਧੇ ਮਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਵੇਖੋ 1 ਸਮੁਏਲ 15:22; ਹੋਸ਼ੇਆ 6:6; ਮੀਕਾਹ 6:8; ਮੱਤੀ 5:24; 23:23)।

ਕਇਨ ਦਾ ਕਰੋਧ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਦੇ ਅਸਲੀ ਰਵੱਈਏ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਪਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ **ਕਇਨ ਬਹੁਤ ਕਰੋਧਵਾਨ ਹੋਇਆ** ਅਤੇ “ਬਹੁਤ” (רַב, ਮੇਡ) ਸ਼ਬਦ ਉਸ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ; ਕਇਨ ਕਰੋਧ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭੜਕ ਉੱਠਿਆ। ਉਤਪਤ 34:7 ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਇਬਰਾਨੀ ਰਚਨਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜੋ ਯਾਕੂਬ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ ਕਰੋਧ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਦੀਨਾਹ ਦੇ ਸ਼ਕਮ ਹੱਥੋਂ ਯੋਨ ਉਤਪੀੜਨ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸੁਣਿਆ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕਰੋਧ, ਜੇਕਰ ਵੱਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਕਤਲ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਬਿਰਤਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਕਇਨ ਦੇ ਕਰੋਧ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦਾ ਮੂੰਹ ਉੱਤਰ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ “ਉਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਉੱਤਰ ਗਿਆ,” ਜਾਂ ਉਸ ਦਾ

ਚਿਰਚਾ ਉਦਾਸ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਮਾਯੂਸ ਹੋ ਗਿਆ (ਵੇਖੋ ਅੱਯੂਬ 29:24)। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, ਕਇਨ ਖਤਰਨਾਕ ਮਿਜਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ।

ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿੱਚ, ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਇਨ “ਦੁਸ਼ਟ ਤੋਂ” (ਸ਼ਤਾਨ) ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਨਫਰਤ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁੱਟਿਆ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕੰਮ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕਇਨ ਦੇ “ਕੰਮ ਬੁਰੇ ਅਤੇ ਉਹ ਦੇ ਭਰਾ ਦੇ ਕੰਮ ਭਲੇ ਸਨ” (1 ਯੂਹੰਨਾ 3:11-15)। ਕਤਲ ਕਇਨ ਦੇ ਪਾਪ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਉਸ ਨੇ ਹਾਬਲ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁੱਟਿਆ ਕਿਉਂਕਿ “ਉਹ ਦੇ ਕੰਮ ਬੁਰੇ ਸਨ।” ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਨਫਰਤ ਅਤੇ ਬੀਰਖਾ ਉਤਪਤ 4:8 ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੁਆਰਾ ਹਾਬਲ ਦੀ ਭੇਟ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਕਇਨ ਦੀ ਭੇਟ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾਉਣਾ ਉਹ ਆਖਰੀ ਚਿੰਗਾਰੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਕਰੋਧ ਦੀ ਲਾਟ ਨੂੰ ਜਗਾ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਸੁਲਗ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁੱਟਿਆ।

ਆਇਤ 6. ਤਾਂ ਯਹੋਵਾਹ ਨੇ ਕਇਨ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਕਰੋਧਵਾਨ ਹੈਂ? ਅਤੇ ਤੇਰਾ ਮੂੰਹ ਨੀਵਾਂ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਿਆ? ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਧੀਰਜ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਕਇਨ ਨੂੰ ਪੁੱਛੇ, ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ 3:9-13 ਵਿੱਚ ਆਦਮ ਅਤੇ ਹੱਵਾਹ ਨੂੰ ਪੁੱਛੇ ਸਨ। ਫੇਰ, ਯਹੋਵਾਹ ਦੇ ਸਵਾਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਨਿਸ਼ਚਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਇਨ ਕਿਉਂ “ਕਰੋਧਵਾਨ” ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ “ਮੂੰਹ ਨੀਵਾਂ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ ਸੀ।” ਪਰਮੇਸੁਰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਇਨ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਦੇ ਰਵੱਈਏ ਨੂੰ ਜਾਂਚੇ। ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਤੇਬਾ ਜਾਂ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਦੇ ਵੱਲ ਲਿਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਯਹੋਵਾਹ, ਬੇਸ਼ੱਕ, ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਦੀ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਪ੍ਰਤੀ ਬੀਰਖਾ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਉਸ ਦੀ ਨਰਾਜ਼ਗੀ ਨੂੰ ਨਾ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡੇ ਗੰਭੀਰ ਪਾਪ ਦੀ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ: ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਦਾ ਕਤਲ। ਫਿਰ ਵੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਇਨ ਨਾਲ ਸੀ: ਨਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਪ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਬਦਲਿਆ; ਕਰੋਧਵਾਨ ਕਇਨ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦਿੱਤਾ।

ਆਇਤ 7. ਇਹ ਆਇਤ ਕਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਵਿਆਕਰਣਾਤਮਕ ਸਵਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। 250 ਈ.ਪੂ. ਬੀਸਾ ਪੂਰਵ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ, LXX (ਸੰਪਤਤੀ ਅਨੁਵਾਦ) ਦੇ ਨਾਲ, ਕਈ ਲੋਕ ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਲਿਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਰੀਤ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਸਮੱਸਿਆ ਦੀਆਂ ਬਾਰੀਕੀਆਂ ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨਾ ਇਸ ਕਮੈਂਟਰੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਾਫੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਬੰਦ ਦਾ NASB ਅਨੁਵਾਦ ਉਸ ਗੱਲ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਇਨ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੁਆਰਾ ਕਹੇ ਇਸ ਕਥਨ ਵਿੱਚ ਲੇਖਕ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ: **ਜੇ ਤੂੰ ਭਲਾ ਕਰੋਂ ਕੀ ਉਹ ਉਤਾਰਾਂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ?** ਹਾਲਾਂਕਿ “ਤੇਰਾ ਮੂੰਹ” ਆਇਤ 7 ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਇਕਦਮ ਸਹੀ ਮਤਲਬ ਇਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਇਹੀ ਮਤਲਬ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਆਇਤਾਂ 5 ਅਤੇ 6 ਵਿੱਚ ਕਇਨ ਦੇ ਉੱਤਰੇ ਹੋਏ ਮੂੰਹ ਦੇ ਰੂਪਕ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਇਨ ਭਲਾ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਰਵੱਈਆ ਰੱਖੇਗਾ, ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਉਤਾਰਾਂ ਕੀਤਾ

ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਨਿੰਦਾ ਦੇ ਯਹੋਵਾਹ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਅੰਤਰਕਰਨ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਹੈ।

ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਕਇਨ ਨੂੰ ਪਾਪ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬੁਰੇ ਉੱਤੇ ਛੈਹ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੇ ਜਿੱਤ ਪਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ। “ਛੈਹ ਲਾਉਣਾ” (יָצַו, *ਰਾਬੈਟਸ*),¹¹ ਜਾਂ “ਲੋਚਣਾ” (NRSV) ਝਪਟਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨੂੰ ਨਿਗਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਕਇਨ ਨੇ ਪਾਪ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਸੀ ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਾਪ ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤੇ ਪਰਬਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕਇਨ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦਾ ਕਾਤਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮੌਜੂਦਾ ਰਾਹ ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਰਹੇਗਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪਾਪ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿੱਚ - ਭਾਵੇਂ ਸੁਭਾਵਕ ਜਾਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ - ਇੰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੁਭ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਉਸ ਨੇ ਦੋ ਵਿਕਲਪਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਸਹੀ ਵਿਕਲਪ ਨੂੰ ਚੁਣਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੀ। ਉਹ ਅਣਆਗਿਆਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੇਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਬੁਰਾ ਰਵੱਈਆ ਰੱਖਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਯਹੋਵਾਹ ਦੀ ਦਿਲੋਂ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਯਹੋਵਾਹ ਦਾ ਕਥਨ, “ਜੇ ਤੂੰ ਭਲਾ ਕਰੇਂ . . . ,” ਵਿਅਰਥ ਹੋਣਾ ਸੀ ਜੇਕਰ ਕਇਨ ਭਲਾ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪਾਪ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਕਇਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਪੜਨਾਂਵ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਬਰਾਨੀ ਲਿਖਤ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, “. . . ਤੂੰ, ਉਹ ਦੇ ਉੱਤੇ ਪਰਬਲ ਹੋ।”

ਕਇਨ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਹਾਬਲ ਦੀ ਹੱਤਿਆ (4:8-16)

⁸ਫੇਰ ਕਇਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਹਾਬਲ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਜਦ ਉਹ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਸਨ ਤਾਂ ਐਉਂ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕਇਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਹਾਬਲ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉੱਠਕੇ ਉਹ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁੱਟਿਆ। ⁹ਤਾਂ ਯਹੋਵਾਹ ਨੇ ਕਇਨ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, ਤੇਰਾ ਭਰਾ ਹਾਬਲ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਭਲਾ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦਾ ਰਾਖਾ ਹਾਂ? ¹⁰ਫੇਰ ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਕੀ ਕੀਤਾ? ਤੇਰੇ ਭਰਾ ਦੇ ਲਹੂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਜ਼ਮੀਨ ਵੱਲੋਂ ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ ਦੁਹਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ¹¹ਹੁਣ ਤੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਜਿਹ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਤੇਰੇ ਭਰਾ ਦੇ ਲਹੂ ਨੂੰ ਤੇਰੇ ਹੱਥੋਂ ਲੈਣ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਹੈ ਸਰਾਪੀ ਹੋਇਆ। ¹²ਜਾਂ ਤੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਾਹੀ ਕਰੇਂਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਤੇਰੇ ਲਈ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਫਸਲ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ। ਤੂੰ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਭਗੌੜਾ ਅਰ ਭੱਟੂ ਹੋਵੇਂਗਾ। ¹³ਤਾਂ ਕਇਨ ਨੇ ਯਹੋਵਾਹ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਡੰਡ ਸਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ¹⁴ਵੇਖ ਤੈਂ ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਏਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਉੱਤੇ ਦੁਰਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਲੁਕ ਜਾਵਾਂਗਾ ਅਰ ਮੈਂ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਭਗੌੜਾ ਅਰ ਭੱਟੂ ਹੋਵਾਂਗਾ ਅਤੇ ਐਉਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਲੱਭੇਗਾ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਵੱਢ ਸੁੱਟੇਗਾ। ¹⁵ਤਦ ਯਹੋਵਾਹ ਨੇ ਉਹ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਏਸ ਲਈ ਜੇ ਕੋਈ ਕਇਨ ਨੂੰ ਵੱਢੇ ਉਸ ਤੋਂ ਸੱਤ ਗੁਣਾ ਬਦਲਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਯਹੋਵਾਹ ਨੇ ਕਇਨ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਾਨ ਠਹਿਰਾਇਆ ਤਾਂ ਜੇ ਕੋਈ ਉਹ ਨੂੰ ਲੱਭ ਕੇ ਨਾ ਮਾਰ ਸੁੱਟੇ। ¹⁶ਸੋ ਕਇਨ ਯਹੋਵਾਹ ਦੇ ਰਜ਼ੂਰੋਂ ਚੱਲਿਆ ਗਿਆ ਅਰ ਅਦਨ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਨੇਦ ਦੇਸ ਵਿੱਚ ਜਾ ਵੱਸਿਆ।

ਆਇਤ 8. ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕਇਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਫਰਤ ਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪਾਪ ਦੀ ਵੱਲ ਲਿਜਾਣ ਦਿੱਤਾ। ਕਇਨ ਦੇ ਕਰੋਧਵਾਨ ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਕਿਉਂ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤਦ ਤੱਕ ਈਰਖਾ ਨਾਲ ਬਲਦਾ ਰਿਹਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਕਰੋਧ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੀ।

ਆਇਤ 8 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, **ਫੇਰ ਕਇਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਹਾਬਲ ਨੂੰ ਕੁਝ ਕਿਹਾ।** ਇਬਰਾਨੀ ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਕਿ ਕਇਨ ਨੇ ਹਾਬਲ ਨੂੰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਸੀ। LXX (ਸੰਪਤਤੀ ਅਨੁਵਾਦ) ਅਤੇ ਹੋਰ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਅਨੁਵਾਦਾਂ ਤੇ ਅਧਾਰਿਤ, NIV ਅਨੁਵਾਦ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, “ਆ ਖੇਤ ਵੱਲ ਨੂੰ ਚੱਲੀਏ”; ਪਰ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਿਰਫ ਅਨੁਮਾਨ ਹਨ। ਕਇਨ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਹਾਬਲ ਨੂੰ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਖੇਤ ਵੱਲ ਲੈ ਗਿਆ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸਬਾਜ਼ੀ ਹੋਈ ਜੇ ਕਿ ਘਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ **ਖੇਤ ਵਿੱਚ** ਵੀ ਜਾਰੀ ਰਹੀ, ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ। ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਬਸ ਇਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ **ਕਇਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਹਾਬਲ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉੱਠਕੇ ਉਹ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁੱਟਿਆ।** “ਮਾਰ ਸੁੱਟਿਆ” ਲਈ ਜਿਹੜਾ ਇਬਰਾਨੀ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਹੈ *מָרַח* (*ਮਰਾਹ*), ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਹਿੰਸਾ, ਇਰਾਦਤਨ ਕਤਲ ਦੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲੇਵੀ ਅਤੇ ਸ਼ਿਮਓਨ ਨੇ ਸ਼ਕਮ ਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੱਢ ਸੁੱਟਿਆ ਸੀ (ਉਤਪਤ 34:25, 26) ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਈਜ਼ਬਲ ਨੇ ਯਹਵਾਹ ਦੇ ਨਬੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਢ ਸੁੱਟਿਆ ਸੀ (1 ਰਾਜਿਆਂ 18:13)।

ਆਇਤ 9. ਇੱਕ ਵਾਰ ਫੇਰ, **ਯਹੋਵਾਹ ਨੇ ਕਇਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ: ਤੇਰਾ ਭਰਾ ਹਾਬਲ ਕਿੱਥੇ ਹੈ?** ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ, ਇਹ ਸਵਾਲ ਅਲੰਕਾਰਿਕ ਸੀ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ; ਇਹ ਸਵਾਲ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਤਮ ਨਿਰੀਖਣ ਲਿਆਉਣ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਖਾਉਣ ਬਾਰੇ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਕੀ ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਈਸ਼ਵਰੀ ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ ਦੇ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ? ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਇਨ ਨੇ ਸੁਆਰਥੀ ਵਿਅੰਗ ਵਿੱਚ ਛੁਪੇ ਇਨਕਾਰ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ: **ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਭਲਾ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦਾ ਰਾਖਾ ਹਾਂ?** ਆਦਮ ਨੇ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਣਇੱਛਾ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਾਪ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ, ਕਇਨ ਨੇ ਝੂਠ ਬੋਲਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਹੋਰ ਜੋੜ ਲਿਆ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਸਵਾਲ ਤੋਂ ਬਚਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾਉਂਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣ ਦੁਆਰਾ ਕਿ: “ਭਲਾ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦਾ ਰਾਖਾ ਹਾਂ?”

ਕਇਨ ਨੇ ਵੀ “ਨਾਂਹ” ਵਿੱਚ ਜਵਾਬ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਰਦਿਆਂ ਇੱਕ ਅਲੰਕਾਰਿਕ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ। ਹਾਬਲ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਕਇਨ ਦੀ ਹਾਬਲ ਦੇ ਲਈ ਘਿਰਣਾ ਅਤੇ ਤਿਰਸਕਾਰ ਦਾ ਸਬੂਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। “ਰਾਖਾ” (*רָחוּץ*, *ਸ਼ਮਰ*) ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ, ਕਇਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚਿੰਤਾ ਜਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ “ਰਾਖੀ ਕਰਨਾ” ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਵਿੱਚ ਸੰਦਰਭ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਿਆਂ, ਜਾਇਦਾਦ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ, ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ, ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਣਾ, ਸੰਚਾਲਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਵਰਗੀਆਂ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ

ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ (3:24 ਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੇਖੋ)।¹² ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ, ਬੇਸ਼ੱਕ, ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰਖਵਾਲਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਨਾ ਕਦੇ ਉੱਪਲਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੌਂਦਾ ਹੈ (ਜ਼ਬੂਰ 121:4-8)। ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਸੁਭਾਵਕ ਤੌਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਵੱਡੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਰਾਖੀ ਕਰਨ। ਫਿਰ ਵੀ, ਕਇਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਜਦੋਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਨੇ ਝੂਠ ਬੋਲ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਟਾਲ ਮਟੋਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹਾਬਲ ਬਾਰੇ ਉਦਾਸੀਨ ਸੀ।

ਆਇਤ 10. ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਕੇ ਕਇਨ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਪੁੱਛਣ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੇ ਨੀਚ ਕੰਮ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ, **ਤੂੰ ਕੀ ਕੀਤਾ?** ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਗ ਰਿਹਾ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਕਇਨ ਕੋਲੋਂ ਬਚਣ ਦੇ ਲਈ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਦੀ ਉਡੀਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕਤਲ ਦਾ ਗਵਾਹ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ: **ਤੇਰੇ ਭਰਾ ਦੇ ਲਹੂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਜ਼ਮੀਨ ਵੱਲੋਂ ਮੇਰੇ ਅੱਗੇ ਦੁਹਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।** ਇਬਰਾਨੀਆਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਹਾਬਲ ਬਾਰੇ ਇਹੇ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ “ਉਹ [ਉਸ ਦਾ ਲਹੂ] ਹੁਣ ਤੀਕੁਰ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਮਰ ਗਿਆ” (ਇਬਰਾਨੀਆਂ 11:4)। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਲਹੂ ਜੇ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਡੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬੋਲ ਕੇ ਕਾਤਲ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਦਿੰਦਾ ਸੀ।

ਇਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅੱਯੂਬ ਦੀ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦੁਹਾਈ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ,¹³ ਜਿਸ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਕਤਲ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ: “ਹੇ ਧਰਤੀ, ਮੇਰੇ ਲਹੂ ਨੂੰ ਨਾ ਲੁਕਾ, ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਦੁਹਾਈ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ” (ਅੱਯੂਬ 16:18)। ਬੇਸ਼ੱਕ, ਇਹ ਸਤਾਨ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜਿਸ ਨੇ ਅੱਯੂਬ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਦੁੱਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ; ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਦਾ ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੱਸਿਆ। ਫਿਰ ਵੀ, ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮਿਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਸੀ ਕਿ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਲਹੂ ਉਸ ਦੇ ਕਾਤਲ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਬਰਾਨੀਆਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਯਿਸੂ ਦਾ ਲਹੂ “ਹਾਬਲ ਦੇ ਲਹੂ ਨਾਲੋਂ ਉੱਤਮ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ” (ਇਬਰਾਨੀਆਂ 12:24)। ਹਾਬਲ ਦਾ ਲਹੂ ਸਿਰਫ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਦਿੰਦਾ ਸੀ; ਪਰ ਯਿਸੂ ਦਾ ਲਹੂ ਸਾਰੇ ਕੁਧਰਮੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦਾ ਨਿਸਤਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਦਲੇ ਦੀ ਬਜਾਇ ਮਾਫ਼ੀ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਨਾਸ ਹੋ ਰਹੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਉੱਤਮ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਆਇਤ 11. ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੇ ਵਾਂਗ, ਕਇਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਕੋਈ ਪਛਤਾਵਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਮਾਫ਼ੀ ਦੇ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਕਿ ਕੰਮ ਪਰਿਣਾਮ ਉਤਪੰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਮਾਫ਼ੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੀ ਜਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੈ ਸਕਦਾ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਪਾਠਕ ਇਹ ਗੱਲ ਤੋਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਕਇਨ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਦੁਸ਼ਟ ਕੰਮ ਦੇ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਾਰਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਬੇਸ਼ੱਕ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਹੁਕਮ ਦੇਵੇਗਾ ਕਿ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਤਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਦੇਸ਼ੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਉਤਪਤ 9:6; ਰੂਚ 21:12-14)। ਫਿਰ ਵੀ, ਜਿਵੇਂ ਆਦਮ ਅਤੇ ਹੱਵਾਹ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦੇਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ ਦੁੱਖ ਜਾਂ ਪੀੜਾ ਅਤੇ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ

ਵਿੱਚ ਜੀਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਇਨ ਦੀ ਸਜਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਮੌਤ ਦੇ ਲਾਇਕ ਸੀ; ਫਿਰ ਵੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਜੀਉਂਦਾ ਰਹਿ ਸਕਦਾ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਸਰਾਪੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਤੇ ਉਹ ਜੀਵਨ ਦੇ ਲਈ ਨਿਰਭਰ ਸੀ। ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ [ਉਹ ਦੇ] ਭਰਾ ਦੇ ਲਹੂ ਨੂੰ [ਉਸ ਦੇ] ਹੱਥੋਂ ਲੈਣ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਸੀ।

ਆਇਤ 12. ਇੱਕ ਭਾਵ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਹੇਠ ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ ਮਰ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਫਸਲ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ। ਉਹ ਫੇਰ ਕਦੇ ਉਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਉਪਜ ਦਾ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਮਾਣੇਗਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨੇ ਵਾਹਿਆ ਸੀ।

ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਇਨ ਲਈ “ਹਰੇਕ ਚੀਜ਼” ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੀ। ਉਹ ਯਹੋਵਾਹ ਦੇ ਲਈ “ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਫਲ” ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ (4:3)। ਹੁਣ ਉਹ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਰਨ ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮਜ਼ਾ ਆਉਂਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਬਚੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਚੰਗਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ “. . . ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਉੱਤੋਂ ਦੁਰਕਾਰ ਦਿੱਤਾ” (4:14)।

ਉਸ ਦੇ ਪਾਪ ਦੇ ਕਾਰਣ, ਕਇਨ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਭਗੀੜਾ ਅਰ ਭੱਦੂ ਜ਼ਮੀਨ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਬੇਘਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਇਸਰਾਏਲ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬੇਪਰਤੀਤੀ, ਅਣਆਗਿਆਕਾਰੀ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬਗ਼ਾਵਤ ਕਾਰਣ ਉਜਾੜ ਵਿੱਚ ਚਾਲ੍ਹੀ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪੂਰਵ-ਸੂਚਕ ਸੀ (ਗਿਣਤੀ 14:33, 34; ਬਿਵਸਥਾ ਸਾਰ 2:14, 15)। ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਕਇਨ ਦਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾਣਾ ਇਸਰਾਏਲ ਦੇ ਇਤਹਾਸ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਇੱਕ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਜ਼ਨਾਹਕਾਰੀ ਅਤੇ ਮੂਰਤੀਪੂਜਾ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਣ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ (ਲੇਵੀਆਂ 18:24-29; 26:31-35; ਬਿਵਸਥਾ ਸਾਰ 28:63-65)।

ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਢੰਗ ਵਿੱਚ, ਕਇਨ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੀ ਚੋਣ ਅਨੁਸਾਰ ਨਰਕ ਦੀ ਸਜਾ ਮਿਲੀ ਸੀ: ਜੇਕਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ; ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਰਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਉਹ ਸਮਾਜ ਦੇ ਲਈ ਇੱਕ ਖ਼ਤਰਾ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਰਹਿਣਾ ਪੈਣਾ ਸੀ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਇਨ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਗਤੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਦੇ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਇਸ ਧਾਰਣਾ ਦਾ ਹੋਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: ਆਖ਼ਰੀ ਨਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤੀ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਅਤੇ ਸਭਨਾਂ ਯੁੱਗਾਂ ਵਿੱਚ ਛੁਟਕਾਰੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ (ਮੱਤੀ 8:11, 12; 2 ਥੱਸਲੁਨੀਕੀਆਂ 1:6-10)।

ਆਇਤਾਂ 13, 14. ਕਇਨ ਨੇ ਯਹੋਵਾਹ ਨੂੰ ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਇਹ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, ਮੇਰਾ ਡੰਡ ਸਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਹ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁੱਟਣ ਦਾ ਕੋਈ ਪਛਤਾਵਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸਿਰਫ ਆਤਮ-ਤਰਸ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪ੍ਰਤੀ ਨਰਾਜਗੀ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਕਇਨ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪਾਪ ਦਾ ਨਤੀਜਾ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਉੱਤੋਂ ਦੁਰਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ, ਉਸ ਦੇ ਸਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ। ਕਇਨ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, “ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਅਦਨ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਕਿਸਮਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬੱਦਤਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਰਹਿਣ ਲਈ

ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ। ਨਾਲੇ, ਤੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾਵਰ ਜਾਂ ਫਸਲ ਉਗਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਨੂੰ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਭਗੌੜਾ ਅਰ ਭੱਦੂ ਬਣਾ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਉਪਜਾਊ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਵੱਖਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਲੁਕ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਹੁਣ ਤੋਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵੇਖੇਗਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੇਰੀ ਪਰਵਾਹ ਕਰੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ, ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਭਰਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਅਦਨ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਸਕਦੇ।" ਇੱਥੇ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਇਹ ਹੈ, ਹੁਣ ਤੱਕ, ਕਇਨ ਨੇ ਪਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਰੱਬੀ ਦਖਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੇਖਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ, ਉਹ ਨੂੰ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਉਹ ਗੁਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲਾਚਾਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, **ਜੇ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਲੱਭੇਗਾ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਵੱਢ ਸੁੱਟੇਗਾ।** ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋਣ ਤੇ ਕਇਨ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਡਰ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਕਇਨ ਦੀ ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਇਨ ਦੀ ਤੀਵੀਂ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਗਰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ (4:17)। ਸ਼ਾਇਦ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ "ਲਹੂ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ" ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਤਲ ਨੂੰ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਤਪਤ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ: ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਆਦਮ ਅਤੇ ਹੱਵਾਹ ਦੇ ਅਦਨ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਕਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਕਇਨ ਅਤੇ ਹਾਬਲ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਇਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿੰਨੇ ਸਾਲ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵਿਆਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਾਤਲ ਨੂੰ ਕਿਸ ਦਾ ਡਰ ਸੀ ਜਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਤੀਵੀਂ ਕਿੱਥੋਂ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਆਦਮ ਅਤੇ ਹੱਵਾਹ ਦੇ ਹੋਰ ਵੀ ਬੱਚੇ ਸਨ, ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਧੀਆਂ ਦੋਵੇਂ (4:25; 5:4), ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨਾਂ ਦੇ ਲਈ ਕੋਈ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਇਨ ਦੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ "ਲਹੂ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ" ਸੰਭਾਵਿਤ ਵਿਅਕਤੀ ਉਸ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੋਣਗੇ ਸਾਰੇ ਆਦਮ ਅਤੇ ਹੱਵਾਹ ਤੋਂ ਆਏ ਸਨ (3:20; ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ 17:26) ਪਰ ਪਹਿਲੇ ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਘਰ ਗੁਆਏ ਨੂੰ ਕਿੰਨੇ ਸਾਲ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਘਟਨਾਕ੍ਰਮ ਦਾ ਸਹੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਕੇਂਦਰ-ਬਿੰਦੂ ਮਨੁੱਖੀ ਹਾਲਤ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਉਹ ਪਾਪ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗੇ, ਕਿਵੇਂ ਉਹ ਪਰਮੇਸੁਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੂੰ ਜਲ ਪਰਲੇ ਦੀ ਵੱਲ ਲੈ ਗਈਆਂ, ਉਸ ਤੇ ਸੀ।

ਆਇਤ 15. ਕਇਨ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਆਇਤ ਬਿਰਤਾਂਤ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਯਹੋਵਾਹ ਨੇ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਕਹੇ ਸਨ, ਪਰ ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਵਾਅਦੇ ਦੇ ਵਚਨ ਅਤੇ ਇਸ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪੀ ਪਾਪੀ ਦੇ ਲਈ ਰੱਬੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, **ਜੇ ਕੋਈ ਕਇਨ ਨੂੰ ਵੱਢੇ ਉਸ ਤੋਂ ਸੱਤ ਗੁਣਾ ਬਦਲਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।** ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਵਿੱਚ "ਬਦਲਾ" (מַגֵּן, ਨਕਮ) ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਰੱਬੀ ਬਦਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਯਹੋਵਾਹ ਆਪਣੇ ਵੈਰੀਆਂ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਨੇਮ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।¹⁴ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਕਥਨ ਹੈ "ਬਦਲਾ ਲੈਣਾ ਮੇਰਾ ਕੰਮ ਹੈ . . . ਮੈਂ ਆਪਣੇ

ਵੈਰੀਆਂ ਤੋਂ ਬਦਲਾ ਲਵਾਂਗਾ, ਅਤੇ ਘਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਟਾ ਲਵਾਂਗਾ” (ਬਿਵਸਥਾ ਸਾਰ 32:35, 41; ਵੇਖੋ ਰੋਮੀਆਂ 12:19)।

ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਪਵਿੱਤਰਤਾਈ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਚਰਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਸੱਚਾ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਣਾ ਜੇਕਰ ਉਹ ਪਾਪ ਅਤੇ ਬੁਰਿਆਈ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਅੱਖ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦਿੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂ ਉੱਤੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਨਿਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ, ਇਸੇ ਨੂੰ ਯਹੋਵਾਹ ਦੇ “ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦਾ ਦਿਨ” ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ (ਯਸਾਯਾਹ 34:8; 61:2; 63:4; ਵੇਖੋ 35:4; 47:3)। ਫਿਰ ਵੀ, ਮੂਸਾ ਦੀ ਸ਼ਰਾ ਅਧੀਨ ਨਿੱਜੀ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗਲਤ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਬਦਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੈਣਾ। ਯਹੋਵਾਹ ਨੇ ਮੂਸਾ ਨੂੰ ਇਸਰਾਏਲ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, “ਤੂੰ ਬਦਲਾ ਨਾ ਲਵੀਂ, ਨਾ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਰਵਾਰ ਨਾਲ ਵੈਰ ਰੱਖੀਂ, ਪਰ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਗਵਾਂਢੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਜੇਹਾ ਪਿਆਰ ਕਰੀਂ। ਮੈਂ ਯਹੋਵਾਹ ਹਾਂ” (ਲੇਵੀਆਂ 19:18)। ਕਇਨ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਕਾਤਲ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਇਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਰਵੱਈਏ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

“ਲਹੂ ਦੇ ਬਦਲੇ” ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਜਾਂ ਵੰਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ “ਲਹੂ ਦੇ ਝਗੜਿਆਂ” ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਾਰ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਜਾਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਬੁਰਿਆਈ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੇ ਲਈ ਕੋਈ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਤਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕਤਲ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੇ ਨਿਆਂ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਪਨਾਹ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਬਣੇ ਸੰਸਥਾਨ ਇਸ ਰੀਤ ਦਾ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਸੀ; ਇਹ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਨਾਲ ਹੋਏ ਕਤਲ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਰੇਣੀ ਦੇ ਕਤਲ ਵਿਚਕਾਰ ਫ਼ਰਕ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਆਦਮੀ ਦੇ ਅਣਜਾਣੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਕਤਲ ਦੇ ਲਈ ਹਲਕੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣਾ ਸੀ (ਗਿਣਤੀ 35:9-28)।¹⁵

ਜਦੋਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਇਹ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਇਨ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਕੋਲੋਂ “ਸੱਤ ਗੁਣਾਂ” “ਬਦਲਾ” ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਹ ਸੰਦੇਹਪੂਰਣ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਸੋਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਕਇਨ ਦਾ ਕਾਤਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਛੇ ਜੀਅ ਮਰਨਗੇ ਜਾਂ ਇਹ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਕਇਨ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਵੇਗਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਕਾਵਿਯਾਤਮਕ ਅਲੰਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਰੱਬੀ ਬਦਲੇ ਦੀ ਸੰਪੂਰਣਤਾ ਜਾਂ ਪਰਿਪੂਰਣਤਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੰਕ “7” ਇੱਕ ਪਵਿੱਤਰ ਅੰਕ ਹੈ ਜੋ ਅਕਸਰ ਇਸ ਮਹੱਤਵ ਨਾਲ ਵਚਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਲੇਵੀਆਂ 26:24, 25; ਜ਼ਬੂਰ 12:6; 79:12; ਕਹਾਉਤਾਂ 6:31)।

ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਨਾਲ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਕਇਨ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਾਨ ਠਹਿਰਾਇਆ। ਇਹ ਉਸ ਤੇ ਇੱਕ ਸਰਾਪ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਇਹ ਵਿਰੋਧੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ, ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਨੂੰ ਵੇਖਣਗੇ, ਉਹ ਜਾਣ ਲੈਣਗੇ ਕਿ ਉਹ ਰੱਬੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵੱਢਣਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ “ਨਿਸ਼ਾਨ” (סֵמָּה, *ਓਥ*) ਦਿਖਣ ਵਾਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਜਾਂ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਟੈਟੂ। ਇਸ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਜਿੰਨੇ ਸਾਲ ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸੀ ਉਸ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਜੀਉਣਾ ਦਿੱਤਾ।

ਆਇਤ 16. ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਦੋ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ ਜੋ ਬੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਈਰਖਾ

ਅਤੇ ਕਰੋਧ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਹਾਬਲ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ, ਕਾਤਲ ਕਇਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਛਤਾਵਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ ਯਹੋਵਾਹ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਚੱਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਤਪਤ ਦਾ ਲੇਖਕ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਇਨ ਕਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਅਦਨ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਨੇਦ ਦੇਸ ਵਿੱਚ ਜਾ ਵੱਸਿਆ। “ਨੇਦ” (גֵּד, ਨੇਡ) ਨਾਮ ਦਾ ਅਰਥ “ਭਟਕਣਾ” ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦੁੱਖ ਦੇ ਅਸਥਿਰ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।¹⁶ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਥਾਂ ਦੀ ਬਜਾਇ, ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ “ਅਦਨ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ” (ਉਹ ਘਰ ਜੋ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ) ਦੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖੇਤਰ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਆਦਮੀ ਜਿਸ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਮਾਰਗ-ਦਰਸ਼ਣ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ “ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਭਗੋੜਾ ਅਤੇ ਭੱਦੂ” ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਰੱਬੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਕੱਟ ਸਕਦਾ ਸੀ (4:14)।

ਦੋ ਬੰਸਾਵਲੀਆਂ (4:17-26)

ਕਇਨ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਅਰੰਭ (4:17-24)

¹⁷ਅਤੇ ਕਇਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤੀਵੀਂ ਨਾਲ ਸੰਗ ਕੀਤਾ ਅਰ ਉਹ ਗਰਭਣੀ ਹੋਈ ਅਰ ਹਨੇਕ ਨੂੰ ਜਣੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਨਗਰ ਬਣਾਇਆ ਅਰ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਨਗਰ ਦੇ ਨਾਉਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਨਾਉਂ ਉੱਤੇ ਹਨੇਕ ਰੱਖਿਆ। ¹⁸ਹਨੇਕ ਤੋਂ ਈਰਾਦ ਜੰਮਿਆ ਅਰ ਈਰਾਦ ਤੋਂ ਮਹੂਯਾਏਲ ਜੰਮਿਆ ਅਰ ਮਹੂਯਾਏਲ ਤੋਂ ਮਥੂਸ਼ਾਏਲ ਅਰ ਮਥੂਸ਼ਾਏਲ ਤੋਂ ਲਾਮਕ ਜੰਮਿਆ। ¹⁹ਲਾਮਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਦੋ ਤੀਵੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਅਰ ਇੱਕ ਦਾ ਨਾਉਂ ਆਦਾਹ ਸੀ ਅਰ ਦੂਈ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜ਼ਿੱਲਾਹ ਸੀ। ²⁰ਅਤੇ ਆਦਾਹ ਯਾਬਲ ਨੂੰ ਜਣੀ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਤੰਬੂਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦੇ ਸਨ ਅਰ ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਦੇ ਸਨ। ²¹ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜੂਬਲ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਬਰਬਤ ਅਰ ਬੀਨ ਬਜਾਉਂਦੇ ਸਨ। ²²ਜ਼ਿੱਲਾਹ ਵੀ ਤੂਬਲ-ਕਇਨ ਨੂੰ ਜਣੀ। ਉਹ ਲੋਹੇ ਅਰ ਪਿੱਤਲ ਦੇ ਹਰ ਇੱਕ ਵੱਢਣ ਵਾਲੇ ਸੰਦ ਦਾ ਤਿੱਖਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਤੂਬਲ-ਕਇਨ ਦੀ ਭੈਣ ਨਾਮਾਹ ਸੀ। ²³ਲਾਮਕ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਤੀਵੀਆਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ - ਆਦਾਹ ਤੇ ਜ਼ਿੱਲਾਹ, ਮੇਰੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣੋ, ਹੇ ਲਾਮਕ ਦੀਓ ਤੀਵੀਓ ਮੇਰੇ ਬਚਨ ਤੇ ਕੰਨ ਲਾਓ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜਿਹ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਫੱਟੜ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਗਭਰੂ ਨੂੰ ਜਿਹ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੱਟ ਮਾਰੀ ਵੱਢ ਸੁੱਟਿਆ ਹੈ। ²⁴ਜੇ ਕਇਨ ਦਾ ਬਦਲਾ ਸੱਤ ਗੁਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲਾਮਕ ਦਾ ਸਤੱਤਰ ਗੁਣਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਆਇਤ 17. ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਇਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਰੱਬੀ ਨਿਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ, ਪਰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਭਰਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਤਿਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਤਪਤ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਇਨ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਾਂ ਵਿਆਹ ਕਦੋਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਤਾਂ ਵੀ, ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ 5:4 ਵਿਚ ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਆਦਮ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ (ਵੇਖੋ 3:20; ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ 17:26)। ਜਦੋਂ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਸੀ, ਤਾਂ ਭੈਣ-ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਵਿਆਹ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਈਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ, ਅਬਰਾਹਾਮ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅੱਧੀ-ਭੈਣ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਿਆ ਸੀ (20:12)। ਪਰ, ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਵੱਧ ਗਏ, ਤਾਂ ਹੁਣ ਅਗਾਂਹ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੂਸਾ ਦੀ ਸ਼ਰਾ

ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਕੜੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ (ਲੇਵੀਆਂ 18:9)।

ਪਰ ਪਾਪ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਅਸਲੀ ਅਸੀਸ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਕਿ “ਫਲੇ ਅਰ ਵਧੇ ਅਰ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਭਰ ਦਿਓ” (1:28) ਨਿਰੰਤਰ ਜਾਰੀ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਆਦਮ ਨੇ ਹੱਵਾਹ ਨਾਲ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਇਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤੀਵੀਂ ਨਾਲ ਸੰਗ ਕੀਤਾ ਅਰ ਉਹ ਗਰਭਣੀ ਹੋਈ ਅਰ ਹਨੇਕ ਨੂੰ ਜਣੀ। ਪਹਿਲੇ ਜੇੜੇ ਦੇ ਉਲਟ (4:1), ਨਾ ਹੀ ਕਇਨ ਨੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਉਲੇਖ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੀ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੰਸਾਵਲੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇ ਪਿੱਛੋਂ ਆਈਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨਾਂ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਲਈ ਕੋਈ ਸਥਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਉਤਪਤ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ “ਅਨੇਕ” (ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ “ਹਨੇਕ” ਵੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਸ਼ਬਦ ਕਈ ਵਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਲੇਕ ਜੋ ਆਦਮ ਅਤੇ ਹੱਵਾਹ ਤੋਂ ਆਏ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਸੀ ਉਹ ਕਇਨ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸੇਥ ਦੀ ਇੱਕ ਸੰਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਆਇਆ (5:18-24)। ਅਸਲ ਵਿਚ, ਨਾਮ “ਹਨੇਕ” ਅਨਿਸ਼ਚਤ ਸ਼ਬਦ-ਗਿਆਨ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਉਤਪਤ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਸ਼ਾਇਦ ਇਬਰਾਨੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ אֶנְכָּ (ਏਨਕ), ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣਾ” ਜਾਂ “ਸਮਰਪਣ ਕਰਨਾ”। ਬਾਅਦ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੋਰ ਉਚਿਤ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਇਨ ਨੇ ਇੱਕ ਨਗਰ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਦੇ ਨਾਉਂ ਉੱਤੇ ਹਨੇਕ ਰੱਖਿਆ।¹⁷ ਭਾਵੇਂ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਕਇਨ ਨੂੰ ਭਟਕਣ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ “ਨੇਦ” ਵਿਚ ਸਥਿਰ ਕੀਤਾ (ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਤੌਰ ਤੇ, “ਭਟਕਣ ਦੀ” ਭੂਮੀ; 4:16)। ਆਖਿਰਕਾਰ, ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਉਸਾਰਣ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਉਲਟ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਲਿਖਤ ਇੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਅਣਆਗਿਆਕਾਰੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਆਇਤ 18. ਇਸ ਬਿਰਤਾਂਤ ਵਿਚ ਹਨੇਕ ਦੀਆਂ ਚਾਰਾਂ ਸੰਤਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਹਨ: ਈਰਾਦ, ਮਹੂਯਾਏਲ, ਮਥੂਸ਼ਾਏਲ, ਅਤੇ ਲਾਮਕ। ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਸੂਚਨਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇੰਝ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਭਰਨ ਦੇ ਰੱਬੀ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਆਦਮ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਕਇਨ ਦੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਲੇਖ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਯੋਗ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਲੇਖਕ ਜਲਦੀ ਹੀ ਚੌਥੇ ਵਿਅਕਤੀ, ਦੁਸ਼ਟ ਲਾਮਕ ਦੇ ਵੱਲ ਮੁੜਿਆ, ਜੋ ਆਦਮ ਤੋਂ ਸੱਤਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਿਚੋਂ ਸੀ।

ਆਇਤ 19. ਲਾਮਕ ਦੀ ਨੈਤਿਕ ਗਿਰਾਵਟ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸੰਕੇਤ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਦੋ ਤੀਵੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ: ਆਦਾਹ ਅਤੇ ਜਿੱਲਾਹ। ਉਸ ਦੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਇਕਹਰੇ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਟੁੱਟਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਬੇਸ਼ੱਕ, ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ, ਸਰਿਸਟੀ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋਣਾ ਸੀ: “ਸੇ ਮਰਦ ਆਪਣੇ ਮਾਪੇ ਛੱਡਕੇ ਆਪਣੀ ਤੀਵੀਂ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਰਹੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹ ਇੱਕ ਸਰੀਰ ਹੋਣਗੇ” (2:24)। ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਦਯਾ ਫਿਰ ਤੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਈ: ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਨਾ ਤਾਂ ਲਾਮਕ ਨੂੰ, ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੂਰਵਜਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜੋ ਬਹੁਵਿਆਹ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਪਰ, ਇਹ ਗੱਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪ੍ਰਥਾਵਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਕਈ ਦਰਦਨਾਕ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਲਿਆਈਆਂ ਸਨ ਜੋ ਇਸ ਵਿਹਾਰਕ ਜੀਵਨ-ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਭਾਗੀ ਹੋਏ ਸਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ, ਪੁਰਾਣਾ ਨੇਮ ਬਹੁ-ਵਿਆਹ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਹਰੇਕ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਚਿਤਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁ ਵਿਆਹ ਇੱਕ ਘਰੇਲੂ ਯੁੱਧ

ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲਈ ਵਿਨਾਸਕਾਰੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਅਰਥ ਵਿਚ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਇਹ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਾਣੀ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਸਰਿਸ਼ਟੀਕਰਤਾ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲੋਂ ਬੇਹਤਰ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਆਇਤਾਂ 20-22. ਆਦਾਹ ਅਤੇ ਜ਼ਿੱਲਾਹ, ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਮਿਲਾ ਕੇ, ਚਾਰ ਬੱਚੇ ਸਨ। ਆਦਾਹ ਦੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰ ਸਨ, ਜਦਕਿ ਜ਼ਿੱਲਾਹ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਧੀ ਸੀ। ਹਰੇਕ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ, ਉਸ ਦੇ ਕੰਮ ਦੇ ਵਰਣਨ ਅਤੇ ਸੱਭਿਅਤਾ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜ਼ਿੱਲਾਹ ਦੀ ਧੀ **ਨਾਮਾਹ**, ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ, ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ; ਉਸ ਨੇ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਪਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

ਪਹਿਲਾਂ ਆਦਾਹ ਤੋਂ **ਯਾਬਲ** ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਤੰਬੂਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦੇ ਸਨ ਅਰ ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ, “ਪਿਤਾ” ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਲਾਖਣਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਯਾਬਲ ਸਾਰੇ ਅਰਧ-ਖਾਨਾਬਦੋਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜੋ ਤੰਬੂਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਝੁੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਦੇ ਸਨ ਸੰਸਥਾਪਕ ਸੀ। ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਹਾਬਲ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਹਵਾਲੇ ਦੇ ਉਲਟ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ “ਇੱਜ਼ਰਾਂ ਦਾ ਪਾਲੀ ਸੀ” (4:2)। ਯਾਬਲ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਅਣਦੇਖਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਹਾਬਲ ਦੀਆਂ ਭੇਡਾਂ ਬੱਕਰੀਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ **אֵימָל** (ਸੈਨ), ਜੋ ਛੋਟੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਜਿਵੇਂ ਭੇਡਾਂ ਅਤੇ ਬੱਕਰੀਆਂ ਦਾ ਉਲੇਖ ਕਰਦਾ ਹੈ।¹⁸ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਯਾਬਲ ਦੇ ਪੇਸ਼ੇ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ **מִיכָנָח** (ਮਿਕਨਾਹ) ਹੈ, “ਜਿਸ ਵਿਚ ਚਾਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਜਾਨਵਰ,” ਜਿਵੇਂ ਭੇਡਾਂ, ਬੱਕਰੀਆਂ, ਪਸ਼ੂ, ਗਧੇ, ਅਤੇ ਉਠ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਜਾਨਵਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਸਨ (47:16, 17; ਕੂਚ 9:3)।¹⁹ ਇਸ ਲਈ, ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧੀ ਭਾਵ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਆਦਾਹ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਪੁੱਤਰ, **ਜੂਬਲ**, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਬਰਬਤ ਅਰ ਬੀਨ ਬਜਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਜਾਂ “ਬਰਬਤ ਅਤੇ ਬੰਸਰੀ” (NIV), ਜਿਵੇਂਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਰੰਭਿਕ ਯੰਤਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। “ਬਰਬਤ” ਇੱਕ ਤਾਰ ਵਾਲਾ ਯੰਤਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਦੇ ਨਾਲ ਵਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ (1 ਸਮੂਏਲ 16:23), ਅਤੇ “ਬੀਨ” ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਬੈਂਤ ਦਾ ਸਾਜ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਉਲੇਖ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਵਾਰ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਵਿਚ, ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਬਰਬਤ ਦੇ ਦੋ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ (ਅੱਯੂਬ 21:12; 30:31)।

ਤੂਬਲ-ਕਇਨ, ਜੋ ਜ਼ਿੱਲਾਹ ਤੋਂ ਜਨਮਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਧਾਤੂ ਤਕਨੀਕ ਦਾ ਸੰਸਥਾਪਕ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਵਰਣਨ **ਲੋਹੇ ਅਤੇ ਪਿੱਤਲ ਦੇ ਹਰ ਇੱਕ ਵੱਢਣ ਵਾਲੇ ਸੰਦ ਦਾ ਤਿੱਖਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ** ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਉਹ ਧਾਤੂ ਨੂੰ “ਘੜ” ਸਕਦਾ ਸੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦੌਰ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਘੜਣ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਘੜਣ ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਉੱਨਤ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਬਰਾਨੀ ਜੜ੍ਹ ਸ਼ਬਦ, **לָחַץ** (ਲਟਾਸ) ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਟੀਕ ਅਨੁਵਾਦ “ਤੇਜ਼ ਕਰਨਾ,” “ਮਾਰਨਾ,” ਜਾਂ “ਹਥੈੜਾ” ਹੈ।²⁰ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੂਲ ਅਰਥ ਜਿਸ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ “ਪਿੱਤਲ” (**נִיֹּחֵשֶׁת**, ਨੀਚੇਸ਼ੇਥ) ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਸਲ ਵਿਚ “ਤਾਂਬਾ”²¹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ

ਨਾਲ ਤੂਬਲ-ਕਇਨ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਤੀਸਰੇ ਮਿਲੇਨਿਅਮ (ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ) ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਮਿਲੇਨਿਅਮ ਦੇ ਅੰਤ ਈ.ਪੂ. ਪੂਰਵ ਤੱਕ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਸਖਤ ਧਾਤੂ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਪਿੱਤਲ ਨੂੰ ਟਿਨ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਸ਼ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਅਜੇ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ “ਲੋਹੇ ਅਤੇ . . . ਸੰਦ” ਮੁਢਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਂ ਢੁਕਵੇਂ ਲੋਹੇ ਦੇ ਸੰਦਾਂ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਨਾਟੋਲੀਆ ਹਿੱਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਪਿਘਲਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ 1400 ਈ.ਪੂ. ਤੱਕ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਪੁਰਾਤਨ ਨੇੜਲੇ ਪੂਰਬ ਵਿਚ ਪਾਈ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਮਾਤਰਾ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਉਲਕਾਵਾਂ ਤੋਂ ਆਈ ਸੀ। ਤੀਸਰੇ ਮਿਲੇਨਿਅਮ ਈ.ਪੂ. ਵਿਚ ਮਿਸਰ ਅਤੇ ਮਸੋਪੋਤਾਮੀਆ ਵਿਚ ਉਲਕਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਕਈ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਸੰਦਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਧਰਤੀ ਦੇ ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਨਿਕਲ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਉਲਕਾਵਾਂ ਦੇ ਲੋਹੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਾਹਰ ਲੋਕ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਲੋਹਾ “ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਸੁਧ ਕਰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਉਤਪਾਦ” ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹੋ ਗਿਆ।²²

ਯਾਬਲ, ਜਿੱਲਾਹ, ਅਤੇ ਤੂਬਲ-ਕਇਨ ਨੇ ਸੱਭਿਆਤਾ ਦੇ ਲਈ ਜੋ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਤਰੱਕੀ ਹੋਈ ਸੀ (ਘੱਟੋ-ਘੱਟ, ਆਧੁਨਿਕ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ)। ਫਿਰ ਵੀ, ਲੇਖਕ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਕਿੱਤੇ ਦੇ ਪੂਰਵਕ ਜਾਂ ਪੂਰਵਜ ਸਨ। ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਖੋਜ ਵਿਚ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪਾਪ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਸੱਭਿਆਤਾ ਦੇ ਫੁੱਲ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਇੱਕ ਬੇਹਤਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਆਦਰ ਨਾਲ ਵਿਹਾਰ ਕਰਨ ਯਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਲਈ ਆਪਣੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਨਿਮਰਤਾ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੋ ਸਕੇ।

ਕਇਨ ਅਤੇ ਕਇਨ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਰੱਕੀਆਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਈ ਬੁਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ, ਭੌਤਿਕ ਵਰਦਾਨ ਅਤੇ ਗੁਣ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤੇ ਉਹ ਇੱਕ ਦਿਆਲੂ ਸਰਿਸ਼ਟੀਕਰਤਾ ਦੇ ਦਾਨ ਸਨ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਣ ਦੇ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਪਰ ਦਾਨ ਠੇਕਰਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ: ਜਿੰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਵਧੇਰੇ ਉਹ ਘਮੰਡ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁੱਲ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਵਿਚ ਹੋਰ ਮਹਿਮਾ ਪਾਉਣ ਵੱਲ ਅੱਗੇ ਵੱਧਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਲੋੜ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਆਪ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਹਤਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੈਤਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਈਮਾਨਦਾਰ, ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਜਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਸ਼ਰਧਾਵਾਨ ਅਤੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਪਾਪ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਜਾਂਚ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ, ਪਾਪ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿਘਨ ਅਤੇ ਵਿਗਾੜ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਲਾਮਕ ਦੇ ਬਦਨੀਤੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਆਇਤ 23. ਦੇ ਤੀਵੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਦੇ ਦੁਆਰਾ, ਲਾਮਕ ਵਿਆਹ ਦੇ ਲਈ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ

ਯੋਜਨਾ ਤੋਂ ਭਟਕ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਦਾਮ ਤੇ ਜ਼ਿੱਲਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ੀ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ। ਲਾਮਕ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਹਰ ਕਿਸੇ ਉੱਤੇ ਸ਼ਾਸਨ ਕੀਤਾ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਮੰਗ ਕਰਕੇ ਕਿ ਉਸ ਦੀਆਂ ਪਤਨੀਆਂ [ਉਸ ਦੀ] ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਆਪਣੇ ਘਮੰਡ ਨੂੰ ਵਿਖਾਇਆ। ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਹਥਿਆਰ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਅਕਸਰ “ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਗੀਤ” ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲਾਮਕ ਦਾ ਘਮੰਡ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਤੂਬਲ-ਕਇਨ ਨੇ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਧਾਤੂ ਹਥਿਆਰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਉਸ ਨੂੰ ਇੰਝ ਜਾਪ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਅਜੇ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਤਾਨੇ ਦੇ ਗੀਤ ਵਿਚ, ਲਾਮਕ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਪਤਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਸ਼ੇਖੀ ਮਾਰੀ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਜਿਹ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਫੱਟੜ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਗਭਰੂ ਨੂੰ ਜਿਹ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੱਟ ਮਾਰੀ ਵੱਢ ਸੁੱਟਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਆਨ ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ ਘੱਟੇ ਘੱਟ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ, ਕੀ ਲਾਮਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇੱਕ ਚੇਤਾਵਨੀ ਜਾਰੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਾਂ ਕੀ ਉਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਉਲੇਖ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ? ਇਬਰਾਨੀ ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਵਿਚ אָרָם (ਹਰੱਗ) ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਧ ਰੂਪ ਹੈ, ਕਈ ਲੋਕ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ “ਮੈਂ ਮਾਰ ਦਿਆਂਗਾ [ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਫੱਟੜ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ]”²³ ਪਰ, ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ NASB ਦੇ ਇਸ ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਰਿਆ ਦਾ ਪੂਰਣ ਕਾਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ (“ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ ਹੈ/ਵੱਢ ਸੁੱਟਿਆ ਹੈ” ਜਾਂ “ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ”²⁴)। ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਲਾਮਕ ਨਾ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਕਾਤਲ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਇੱਕ ਖ੍ਰਿਸ਼ਟੀਅਤ ਵਿਅਕਤੀ ਵੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਘਮੰਡ ਸੀ।

ਦੂਸਰਾ, ਕੀ ਭਾਸ਼ਾ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦੀ ਹੈ? NASB ਅਨੁਵਾਦ ਦੇ ਦਾ ਉਲੇਖ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ “ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ” ਅਤੇ “ਇੱਕ ਗਭਰੂ” ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਪਰ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਵਿਕ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ, ਦੋ ਲਾਇਨਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਇੱਕੋ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਮਾਨਾਰਥੀ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੰਸਕਰਣ ਸ਼ਬਦ אָרָם (ਯੇਲਡ) ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ “ਗੱਭਰੂ” ਦੀ ਬਜਾਏ “ਮਨੁੱਖ” ਕਰਦੇ ਹਨ²⁵ ਦੁਹਰਾਏ ਜਾਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਬਦ “ਗੱਭਰੂ” ਅਤੇ “ਮਨੁੱਖ” ਇੱਕੋ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ, “ਗੱਭਰੂ” ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਤਾਕਤ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਵੇਗਾ, ਜੋ ਜੀਵਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਹੈ।

ਇਸ ਤਾਨੇ ਦੇ ਗੀਤ ਵਿਚ ਲਾਮਕ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਉਸ ਦੇ ਪੂਰਵਜ ਕਇਨ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਵੱਖਰਾ ਸੀ। ਮਾਰ ਸੁੱਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਉੱਤੇ ਪਰਦਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਜਦੋਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੇ ਠਿਕਾਣੇ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹੋਣ ਦਾ ਨਾਟਕ ਕੀਤਾ (4:9)। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਲਾਮਕ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕੰਮ ਤੇ ਮਾਣ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਪਤਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂਕਿ, ਅਤੇ ਸੰਭਵ ਤੌਰ ਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਕਿ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਭਿਆਨਕ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ।

ਆਇਤ 24. ਆਪਣੇ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਲਾਮਕ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਜੈ ਕਇਨ ਦਾ ਬਦਲਾ ਸੱਤ ਗੁਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਲਾਮਕ ਦਾ ਸਤੱਤਰ ਗੁਣਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਉਸ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀ ਹੈ। NLT ਅਨੁਵਾਦ ਨੇ ਸਾਇਦ

ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ: “ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਜੇ ਕਇਨ ਨੂੰ ਵੱਢਦਾ ਹੈ ਸੱਤ ਗੁਣਾ ਬਦਲਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ [4:15], ਤਾਂ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਸਤੱਤਰ ਗੁਣਾ ਬਦਲਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ!” ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਲਾਮਕ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉੱਤੇ ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨਿਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲੈ ਆਵੇਗਾ।

ਪਰ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਲਾਮਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ (ਨਾ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ) ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ, ਉਹ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਭਰ ਕੇ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਕਇਨ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਉੱਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਧ ਕੇ ਹੋਵੇਗੀ। “ਸਤੱਤਰ ਗੁਣਾ” ਅਤਿਕਥਣੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਬੇਹੱਦ ਜ਼ਿਆਦਾ।²⁶ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਗਭਰੂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੇ ਕਾਰਣ ਉਸ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਅੰਕ “7” ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ, ਪੂਰਣਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਧਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਸੱਤਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਖਾਤੇ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਪਰ, ਲਾਮਕ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਸੀਮਾ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚ ਕੀਤਾ।

ਅਤਿਕਥਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਾਮਕ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮਸ਼ੀਨ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ, ਉਤਪਤ 6:4, 5, 11 ਵਿਚ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਪੁਰਖਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪੂਰਵਕ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਕਇਨ ਦੀ ਬੰਸਾਵਲੀ ਸੱਤ ਤੇ ਹੀ ਰੁੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ: ਸ਼ਾਇਦ ਲੇਖਕ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ, ਆਦਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੱਤਾਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਚ, ਨੈਤਿਕ ਅਤੇ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਪਤਨ - ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਫ਼ਰਤ ਅਤੇ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ - ਪੂਰਣਤਾ ਦੇ ਬਿੰਦੂ ਤੱਕ ਵਧੀ; ਅਤੇ ਲਾਮਕ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਤਬਾਹੀ ਮਚਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦਾ ਉਲੇਖ ਕਰਨਾ ਬੇਲੋੜਾ ਸੀ, ਪਰ ਆਖਿਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਨੇ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਜਲ-ਪਰਲੇ ਨੂੰ ਲਿਆਂਦਾ (ਅਧਿਆਇਆਂ 6-8)।

ਸੇਥ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ (4:25, 26)

²⁵ਆਦਮ ਨੇ ਫੇਰ ਆਪਣੀ ਤੀਵੀਂ ਨਾਲ ਸੰਗ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਣੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਏਹ ਕਹਿਕੇ ਉਹ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੇਥ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵੰਸ਼ ਹਾਬਲ ਦੀ ਥਾਂ ਜਿਹ ਨੂੰ ਕਇਨ ਨੇ ਵੱਢ ਸੁੱਟਿਆ ਸੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ²⁶ਅਤੇ ਸੇਥ ਤੋਂ ਵੀ ਇੱਕ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜੰਮਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਉਹ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਨੇਸ਼ ਰੱਖਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਲੋਕ ਯਹੋਵਾਹ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਣ ਲੱਗੇ।

ਆਇਤ 25. ਆਦਮ ਤੋਂ ਲਾਮਕ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਸੂਚੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਆਇਤ ਕਇਨ ਅਤੇ ਸੇਥ ਦੀ ਰੇਖਾ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਤਬਦੀਲੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਤੀਸਰੀ ਵਾਰ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖਕ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਨੇ (ਆਦਮ ਨੇ ਦੂਸਰੀ ਵਾਰ ਅਤੇ ਕਇਨ ਇੱਕ ਵਾਰ) ਆਪਣੀ ਤੀਵੀਂ ਨਾਲ ਸੰਗ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਹ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਣੀ (4:1, 17, 25)। ਹੱਵਾਹ ਨੇ ਇਸ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਨਾਮ ਸੇਥ ਰੱਖਿਆ। ਇਬਰਾਨੀ ਮੂਲ ਲਿਖਤ ਵਿਚ, ਨਾਮ “ਸੇਥ” (שֵׁת, ਸ਼ੇਠ) ਅਤੇ ਹਵਾ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਖੇਡ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵੰਸ਼ ਹਾਬਲ ਦੀ ਥਾਂ ਜਿਹ ਨੂੰ

ਕਇਨ ਨੇ ਵੱਚ ਸੁੱਟਿਆ ਸੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ [17, ਸਾਠ] ਹੈ।

ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹਨ ਜੋ ਹੱਵਾਹ ਨੇ ਕਇਨ ਦੇ ਜਨਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬੋਲੇ ਸਨ (4:1), ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਦਾ ਕੇਂਦਰਬਿੰਦੂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਸੀ (“ਮੈਂ ਇੱਕ . . .”)। ਸੇਥ ਦੇ ਜਨਮ ਦੇ ਨਾਲ, ਉਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਪ੍ਰਭੂ ਵੱਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ (“ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ . . .”)। ਇਹ ਹੱਵਾਹ ਵਿਚ ਕੁਝ ਆਤਮਿਕ ਪਰਿਪੱਕਤਾ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਤੌਰ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਸੇਥ ਦੇ ਜਨਮ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਧਰਮੀ ਪੁੱਤਰ ਹਾਬਲ ਦੇ ਘਾਟੇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਉੱਤਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਇਨ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਸ ਨੇ ਸੇਥ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ “ਵੰਸ਼” (7:1, ਜ਼ੀਅਰਾ) ਕਿਹਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ “ਬੀਜ” ਹੈ। ਇਹ ਵਾਕ ਵਾਇਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ “ਬੀਜ” ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇੱਕ ਦਿਨ ਸੱਪ ਦੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਫੇਵੇਗਾ (3:15)। ਜਦਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਅਸਪੱਸ਼ਟ ਵਾਇਦੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਹੈ (ਵੇਖੋ ਟਿੱਪਣੀਆਂ 3:15), ਉਸ ਦੇ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸੇਥ ਦੇ ਆਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹਾਬਲ ਵਰਗੀਆਂ ਬੰਸ਼ਾਵਲੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰੇਖਾ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਉਤਪਤੀ ਦੀ ਬਾਕੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਉਮੀਦ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਆਇਤ 26. ਸੇਥ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੁੱਤ੍ਰ, ਅਨੇਸ਼ ਦੇ ਜਨਮ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦਾ, ਅਰਥ ਵਾਇਦਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ “ਵੰਸ਼” ਦੀ ਉਮੀਦ ਲਗਾਤਾਰ ਜਾਰੀ ਹੈ। “ਅਨੇਸ਼” (אַנְשׁוּ, ਅਨੇਸ਼) ਆਦਮ אָדָם (ਆਦਮ; ਵੇਖੋ 1:26, 27; 5:1-5) ਦੇ ਸਮਾਨ ਇੱਕ ਦੂਜਰਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ “ਆਦਮੀ” ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਅੱਯੂਬ 36:25; ਜ਼ਬੂਰਾਂ 8:4), ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਖਾਸ ਵਿਅਕਤੀ (ਇੱਥੇ ਅਤੇ 5:6-11 ਵਿਚ) ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਨੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਰਾਹੀਂ, **ਲੇਖ ਯਹੋਵਾਹ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਣ ਲੱਗੇ।** ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਉਤਪਤੀ ਵਿਚ ਇਸ ਭਾਵ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਪੁਰਾਤਨ ਪੂਰਵਜਾਂ ਦੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (12:8; 13:4; 21:33; 26:25)। ਇਹ ਅਰਾਧਨਾ, ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਬਲੀਦਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਲੇਖਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਨਿਯਮਿਤ ਅਰਾਧਨਾ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਚਰਵਾਹੀ, ਸੰਗੀਤ, ਅਤੇ ਧਾਤੂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਸੀ।²⁷

ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕਤਾ

ਪਾਪ ਦਾ ਵਖਰੇਵਾਂ (4:1-16)

ਪਾਪ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੀ ਸ਼ਰਾ ਦਾ ਇੱਕ ਉਲੰਘਣ ਹੈ (1 ਯੂਹੰਨਾ 3:4), ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਜੁਬਾਨੀ, ਲਿਖਤੀ ਸ਼ਰਾ, ਜਾਂ ਉਹ ਸ਼ਰਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਦਿਲ ਤੇ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ (ਰੋਮੀਆਂ 2:12-15)। ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਸਰੂਪ ਤੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਨੈਤਿਕ ਚੇਤਨਾ ਹੈ। ਅਰੰਭ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ, ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦੀ ਖੋਜ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਮੌਖਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਆਦਮ ਅਤੇ ਹੱਵਾਹ, ਕਇਨ, ਨੂਹ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਮਨਮਾਨੇ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨਾਂ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਆਪਣੇ ਨਿਯਮ

ਦਿੱਤੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੀ ਅਗਵਾਈ ਇੱਕ ਭਰਪੂਰ, ਅਤੇ ਸਫਲ ਜੀਵਨ ਵੱਲ ਕਰਨ। ਪਾਪ ਆਮ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ; ਪਾਪੀ ਰੱਬੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਖਿਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤੋੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਖਰੇਵਾਂ। ਪਾਪ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਤੇ ਵਿਨਾਸਕਾਰੀ ਨਤੀਜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਡੂੰਘੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਖਰੇਵੇਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਪਾਪੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਗ੍ਰਹਿ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪੌਲੁਸ ਨੇ ਇਸ ਯੁੱਧ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ:

ਜਿਹੜੀ ਭਲਿਆਈ ਮੈਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸਗੋਂ ਜਿਹੜੀ ਬੁਰਿਆਈ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੋਈ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। . . . ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰ ਵੀ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਮੇਰੀ ਬੁੱਧ ਦੇ ਕਾਨੂੰ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਪਾਪ ਦਾ ਕਾਨੂੰ ਦੇ ਜੋ ਮੇਰਿਆਂ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿੱਡਾ ਮੰਦਭਾਗੀ ਮਨੁੱਖ ਹਾਂ! . . . (ਰੋਮੀਆਂ 7:19, 23, 24)।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਛੋਟੇ ਜਾਂ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀ ਪਾਪ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਪਾਪ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇੱਕ ਪਾਪੀ ਅਤੇ ਵਿਨਾਸਕਾਰੀ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਵਿਚ ਬਣੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਧਰਮੀ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇੱਕ ਧਾਰਮਿਕ ਪਾਗਲਪਣ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਣ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਇਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ: ਇੱਕ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਖਤ ਮੇਹਨਤ ਕਰਨ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਫਸਲ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਲਈ ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਦੁਆਰਾ, ਉਹ ਇੱਕ ਚੰਗਾ, ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਅਤੇ ਧਰਮੀ ਪੁੱਤਰ ਹੋਣ ਦਾ ਪਖੰਡ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਜਦਕਿ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਹਾਬਲ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਨਰਾਜ਼ਗੀ, ਨਫਰਤ, ਅਤੇ ਜਲਣ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਨਰਾਜ਼ ਸੀ, ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਨਰਾਜ਼ਗੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਅਦਨ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਈ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਮੁਸਕਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਯਕੀਨਨ, ਉਹ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਰਾਜ਼ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਭੱਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ ਦੇ ਬਲੀਦਾਨ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਪਾਪ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਮਾਫੀ ਮੰਗਣ ਦੀ ਬਜਾਇ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਕਇਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਵਿਸਫੋਟ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਖਿਲਰਣ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਖੰਡ ਨੂੰ ਹੋਰ ਰੋਕ ਕੇ ਨਾ ਰੱਖ ਸਕਿਆ, ਤਾਂ ਕਇਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਦੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਪਰਦਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਉਸ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਝੂਠ ਬੋਲਿਆ।

ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵਖਰੇਵਾਂ। ਅਧਿਆਇ 3 ਉਸ ਵਿਲੱਖਣਤਾ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਜੋੜੇ, ਆਦਮ ਅਤੇ ਹੱਵਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਪਾਪ ਦੇ ਕਾਰਣ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਪ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹਾਨੇ

ਬਣਾਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਆਦਮ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਹੱਵਾਹ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਲਾਇਆ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਲਾਇਆ ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਸੱਪ ਦੇ ਉੱਤੇ ਦੇਸ਼ ਲਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਆਦਮ ਨੇ, ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਉਸ ਘੜੀ, ਹੱਵਾਹ ਨੂੰ ਇੱਕ "ਸਹਾਇਕ" ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਲਈ ਇੱਕ ਰੁਕਾਵਟ ਜਾਂ ਅੜਚਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਪਹਿਲੇ ਪਾਪ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨੇ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ ਤੇ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਜੇਕਰ ਆਦਮ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਫਿਰਦੌਸ ਦੇ ਖੁੱਸ ਜਾਣ ਲਈ ਉਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ। ਬਾਗ ਵਿਚੋਂ ਨਿੱਕਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸ਼ਾਇਦ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਕੋੜੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਕਾਇਮ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ।

ਪਾਪ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੋਕ ਜਨਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਰਸੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਵੇਖੋ 4:6-8); ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਬੁਰਾ ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਘਰ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ, ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ (ਜਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ) ਦੀ ਗਲਤੀ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਬਚ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਲਿਖਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦੀਆਂ ਕਿ ਆਦਮ ਅਤੇ ਹੱਵਾਹ ਨੇ ਕਇਨ ਨੂੰ ਕੀ ਸਿਖਾਇਆ ਸੀ ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਉਹ ਵੱਡਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਤੋਂ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਕੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸੀ।

ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ ਕਿੰਨੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਹਾਬਲ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਕਈ ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਏ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ 5:3 ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਆਦਮ ਸੇਥ ਦਾ ਪਿਤਾ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਉਹ 130 ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ। ਕੀ ਹਾਬਲ ਦੇ ਜਨਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਆਦਮ ਅਤੇ ਹੱਵਾਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਵੱਈਏ ਅਤੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲ ਲਿਆ ਸੀ? ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੇ ਇੱਕੋ ਹੀ ਘਰ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸਨ, ਪਰ ਦੂਸਰੇ ਅਤੇ ਤੀਸਰੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਮਾਹੌਲ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਮਾਹੌਲ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਪਹਿਲੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਕਇਨ ਹਾਬਲ ਅਤੇ ਸੇਥ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਲੱਗ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ, ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ, ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚੋਣਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸੀ।

ਸ਼ਾਇਦ ਹਾਬਲ, ਛੋਟਾ ਪੁੱਤਰ, ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਆਰਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ "ਚੰਗਾ ਮੁੰਡਾ" ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ, ਜਦੋਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਭੇਟ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕਇਨ ਦੀ ਭੇਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਦੀ ਹਉਮੈ ਦੇ ਕਾਰਣ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਇਹ ਸਹਿਣ ਸਕਣ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਾਰਣ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਕਇਨ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਨਫ਼ਰਤ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ, ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਕਇਨ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਕੀ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪਾਪ ਬੂਟੇ ਉੱਤੇ ਛੈਹ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਲੇਚਦਾ ਹੈ ਪਰ ਤੂੰ ਉਹ ਦੇ ਉੱਤੇ ਪਰਬਲ ਹੋ (4:7)। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਇਨ ਤੋਂ ਇਹ ਪੁੱਛਣਾ ਕਿਤੇ ਵਧੀਕ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨਫ਼ਰਤ ਅਤੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਵੱਧ, ਹਾਬਲ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ

ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਦੱਬ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, “ਤੇਰਾ ਭਰਾ ਹਾਬਲ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਭਲਾ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦਾ ਰਾਖਾ ਹਾਂ?” (4:9)।

ਕਇਨ ਦੀ ਨਫ਼ਰਤ ਅਤੇ ਈਰਖਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਵਿਹਾਰ ਉਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਯੂਹੰਨਾ ਨੇ ਲਿਖਿਆ, “ਕਿਉਂ ਜੇ ਉਹ ਸਮਾਚਾਰ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸਾਂ ਮੁੱਢੋਂ ਸੁਣਿਆ ਸੇ ਇਹ ਹੈ ਭਈ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦੂਏ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਰੱਖੀਏ; ਤਿਵੇਂ ਨਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਕਇਨ ਓਸ ਦੁਸ਼ਟ ਤੋਂ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁੱਟਿਆ, . . .” (1 ਯੂਹੰਨਾ 3:11, 12)। ਕਇਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੇ ਠਿਕਾਣੇ ਜਾਂ ਚਿਤ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਦੇ ਪਾਪੀ, ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਭਰੇ ਦਿਲ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਰ ਨੂੰ, ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੁੱਖ ਭਰੇ ਸਿੱਟੇ ਨਿਕਲੇ: ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਭਰਾ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕਰਨਾ।

ਕਿਸੇ ਦਾ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਵਖਰੇਵਾਂ। ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਸਿਰਫ ਉਸ ਦੁੱਖ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਕਇਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੀ ਹਾਬਲ ਦਰਦਨਾਕ ਹੱਤਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਅਧਿਆਇ 3 ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਤੋਂ ਡਿੱਗ ਜਾਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਧਿਆਇ 4 ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਉਸ ਮਕਸਦ ਤੋਂ ਡਿੱਗ ਜਾਣ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਲਈ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਕਤਲ ਨੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਇੰਨਾ ਵੱਡਾ ਪਾੜ ਪਾਇਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਕਇਨ ਨੇ ਬੇਰਹਿਮੀ; ਅਤੇ ਮੂਰਖਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਸੀ; ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਕੋਈ ਪਛਤਾਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਜਾਹਿਰ ਤੌਰ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖਤਰਨਾਕ ਸੀ। ਕਇਨ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ, ਪਰ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦਯਾ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਭਗੋੜੇ ਅਤੇ ਭੱਦੂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਜਿੰਦਾ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਂਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਜਦੋਂ ਕਇਨ ਨੇ ਰੱਬੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਉਹ ਪਾਗਲ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਮੈਨੂੰ ਲੱਭੇਗਾ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਵੱਢ ਸੁੱਟੇਗਾ (4:14)। ਜਦਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮੀ ਭਰਾ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਕੋਲ ਉਸ ਦੇ ਪਾਪ ਦੇ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਸੀ, ਪਰ ਕਇਨ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਦਯਾ ਦਾ ਕੋਈ ਧੰਨਵਾਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਚਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਉਸ ਸੁਰੱਖਿਆ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇ ਲਈ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਉੱਤੇ ਲਾਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਹਾਨੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਅਸਲ ਵਿਚ, ਕਇਨ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਭੱਦੂ ਅਤੇ ਭਗੋੜਾ ਹੋ ਕੇ ਫਿਰਨ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨੇ ਕਇਨ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਨਰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਤੇਬਾ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੇਖਿਆ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਵੱਲੋਂ ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਗਲਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ।

ਇਹ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿਰਾਸਤ ਸੀ ਜੇ ਕਇਨ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਗੱਭਰੂ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਲਾਮਕ ਦੇ ਘਮੰਡ

ਵਿਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ (4:23, 24)। ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਪਾਪੀ ਆਪਣੇ ਪਾਪ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਚੁੱਕਦਾ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਪੀੜ੍ਹੀਓ ਪੀੜ੍ਹੀ ਬਣੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੋਂ ਵਖਰੇਵਾਂ। ਜਦੋਂ ਬਾਗ ਵਿਚ ਆਦਮ ਅਤੇ ਹੱਵਾ ਨੇ ਪਾਪ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਆਤਮਿਕ ਵਖਰੇਵਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ; ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਉਸ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਤੋਂ ਡਰ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਲੁਕਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਕਇਨ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਇਹੋ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ: ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਅਤੇ ਉਸ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ “ਮੂੰਰੋ,” ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਭਗੌੜੇ ਅਤੇ ਭੱਦੂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲੁਕ ਜਾਵੇਗਾ (4:14)। ਲਿਖਤ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ “ਕਇਨ ਯਹੋਵਾਹ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਚੱਲਿਆ ਗਿਆ ਅਰ ਅਦਨ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਨੇਦ [‘ਭਟਕਣਾ’] ਦੇਸ ਵਿੱਚ ਜਾ ਵੱਸਿਆ” (4:16)। (ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਦੇ ਸ਼ਬਦ “ਮੂੰਰੋ” ਅਤੇ “ਹਜ਼ੂਰੋ” ਇੱਕੋ ਇਬਰਾਨੀ ਸ਼ਬਦ, מורו [ਮੋਰੋ] ਤੋਂ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।)

4:14, 16 ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਅਰਥ ਭੌਤਿਕ ਦੂਰੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਇਨ ਅਦਨ ਦੇ ਬਾਗ ਤੋਂ ਦੂਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਭੌਤਿਕ ਦੂਰੀ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਤਮਿਕ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ, ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਵਿਦਰੋਹ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੀ ਦਯਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ (ਅੰਯੂਬ 13:24; ਜ਼ਬੂਰਾਂ 13:1; 44:24; 88:14; 132:10)। ਕਇਨ ਆਪਣੇ ਪਾਪ ਦੇ ਕਾਰਣ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ “ਮੂੰਰੋ” ਜਾਂ “ਹਜ਼ੂਰੋ” ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਪਾਪੀ ਤੋਬਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਅਤੇ ਮਾਫੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦਾ “ਚਮਕਾਰਾ” ਫਿਰ ਤੋਂ ਉਸ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ (ਵੇਖੋ ਜ਼ਬੂਰਾਂ 80:19)। ਹੋਰਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਵਖਰੇਵਾਂ (ਵਿਛੋੜਾ) ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਦਯਾ ਅਤੇ ਬਰਕਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਣਦਾ ਹੈ (ਗਿਣਤੀ 6:24-27; ਜ਼ਬੂਰਾਂ 4:6; 44:3; 80:3, 7, 19; 89:15)।

ਉਹ ਵਖਰੇਵਾਂ (ਵਿਛੋੜਾ) ਜੋ ਕਇਨ ਨੇ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਹ ਉਸ ਦੀ ਜਿੱਦ, ਅਤੇ ਅਣਪਛਚਾਤਾਪੀ ਰਵੱਈਏ ਦੇ ਕਾਰਣ ਸੀ। ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਜਿਹੇ ਪਾਪੀਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮਾਫ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਗਿਆਕਾਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸ ਵੱਲ ਮੁੜਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਪੌਲੁਸ ਯਿਸੂ ਨਾਲ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਮਸੀਹੀਆਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੀ (ਵੇਖੋ 1 ਤਿਮੋਥਿਉਸ 1:12-16)। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਯਹੂਦੀ ਲੋਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨ ਪਰਿਵਰਤਨ ਪੰਤੋਕੁਸਤ ਦੇ ਦਿਨ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹ ਯਿਸੂ ਦੇ ਸਲੀਬ ਚੜ੍ਹਾਏ ਜਾਣ (ਮਾਰੇ ਜਾਣ) ਦੇ ਕਾਰਣ ਰੋਏ ਸਨ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ 2:22, 23, 36-41)। ਕੁਝ ਮਸੀਹੀ ਪਹਿਲਾਂ ਗ਼ੈਰ-ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਮੂਰਤੀਪੂਜਾ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਟਤਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ 26:17, 18; ਅਫਸੀਆਂ 2:11-16)। ਪਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੋਬਾ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਫ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਕਇਨ ਨੇ ਆਪਣਾ ਬਾਕੀ ਜੀਵਨ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦਾ “ਚਮਕਾਰਾ” ਦੁਬਾਰਾ ਕਦੀ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਪਿਆ, ਅਜਿਹਾ ਉਸ ਦੇ ਜਿੱਦੀ ਘਮੰਡ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਦੀ ਸਖਤ ਦਿਲੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਅਤੇ ਅਸੀਸਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜੋ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਉਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

“ਯਹੋਵਾਹ ਦਾ ਨਾਮ” (4:26)

ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਤਪਤ 4:26; 12:8; ਅਤੇ 26:25 ਵਿਚ ਲੋਕ “ਯਹੋਵਾਹ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਣ ਲੱਗੇ।”

ਆਲੋਚਕਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਤਪਤ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਜੋ ਹਵਾਲੇ ਜੋ “ਯਹੋਵਾਹ ਦਾ ਨਾਮ” (יהוה, ਯਾਹਵੇਹ), ਜਾਂ “ਯਹੋਵਾਹ,” ਕੂਚ 6:3 ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ। ਉਸ ਲਿਖਤ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਮੈਂ ਅਬਰਾਹਾਮ, ਇਸਹਾਕ, ਅਰ ਯਾਕੂਬ ਨੂੰ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਨਾਮ ਉੱਤੇ ਦਰਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਯਹੋਵਾਹ [ਯਾਹਵੇਹ] ਨਾਮ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਪਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।” ਇਸ ਤਰਕ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਯੋਗਤਾ ਪਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕੂਚ ਦੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਿਜੀ ਨਾਮ ਦੀ ਸਮਝ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਮੂਸਾ ਅਤੇ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਲੱਖਣ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਪਹਿਲਾ, ਉਸ ਨੇ ਮੂਸਾ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਮ “ਮੈਂ ਹਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਹਾਂ” ਦੱਸਣ ਦੇ ਲਈ ਕਿਹਾ (ਇਬਰਾਨੀ ਕਿਰਿਆ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੁਰਖ ਹੈ “ਮੈਂ ਹਾਂ” אֲנִי, ਹੈਯਾਹ; ਕੂਚ 3:14)। ਪਰਮੇਸੁਰ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸਰਾਏਲੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਣਨ ਜੋ ਜੀਉਂਦਾ, ਅਤੇ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਮਿਸਰ ਦੇ ਮੁਰਦਾ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ, “ਯਾਹਵੇ” ਸ਼ਾਇਦ ਇਬਰਾਨੀ ਕਿਰਿਆ “ਮੈਂ ਹਾਂ” ਦਾ ਪ੍ਰਣਤਮਿਕ ਰੂਪ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਸਿਰਫ “ਮੈਂ ਹਾਂ ਜੋ ਮੈਂ ਹਾਂ” ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਉਹ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੈ ਜੋ “ਜੀਜ਼ਾਂ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।” ਉਹੀ ਉਹ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਇਤਹਾਸ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜਲਦੀ ਹੀ ਦਸਾਂ ਬਵਾਂ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਮਿਸਰੀਆਂ ਦੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣ ਦੇ ਦੁਆਰਾ, ਲਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾੜ ਕੇ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਉੱਪਰੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਦੇ ਦੁਆਰਾ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਵਾਇਦੇ ਦੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਗਟ ਕਰੇਗਾ।

ਇੰਝ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕੋ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਮੂਸਾ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨਾ ਕਿ ਪਰਮੇਸੁਰ ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਸਰ ਵਾਪਸ ਭੇਜਿਆ ਉਹੀ ਪੂਰਵਜਾਂ ਦਾ ਪਰਮੇਸੁਰ ਹੈ। “ਯਾਹਵੇ” ਨਾਮ ਹਲਕੀਆਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਜਗਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਲਈ ਆਸ ਦੇਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਉਹ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਦੇ ਲਈ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਮਿਸਰ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥ ਨੂੰ ਦਿਖਾਵੇ।

ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਮੂਸਾ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ, “ਤੂੰ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਨੂੰ ਐਉਂ ਆਖੀਂ ਕਿ ਯਹੋਵਾਹ ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਉ ਦਾਦਿਆਂ ਦੇ ਪਰਮੇਸੁਰ, ਅਬਰਾਹਾਮ ਦੇ ਪਰਮੇਸੁਰ, ਇਸਹਾਕ ਦੇ ਪਰਮੇਸੁਰ, ਅਰ ਯਾਕੂਬ ਦੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਘੱਲਿਆ ਹੈ। ਸਦੀਪ ਕਾਲ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਏਹੇ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ ਅਤੇ ਪੀੜ੍ਹੀਓਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਮੇਰੀ ਏਹੇ ਹੀ ਯਾਦਗਾਰੀ ਹੈ” (ਕੂਚ 3:15)। ਜੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਨੇ ਮੂਸਾ ਅਤੇ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਉੱਤੇ ਪਰਗਟ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਹ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਨਾ ਹੀ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜ ਜਾਂ ਇੱਕ “ਯਾਹਵੇਹ” ਦਾ ਨਵਾਂ ਉਚਾਰਣ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ, ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਰੱਬੀ ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦੀ ਸਮਝ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ, ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮੂਸਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਉਸ ਸਮਝ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਸਮਝ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪੂਰਵਜਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਪਾਪ ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ

ਕਇਨ, ਅਤੇ ਆਦਮ ਹੱਵਾਹ ਦੇ ਵਾਂਗ, ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪਾਪ ਕੀਤਾ ਹੈ; ਪਰ ਮਸੀਹ ਯਿਸੂ ਵਿਚ ਮਾਫੀ ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ (ਰੋਮੀਆਂ 3:23, 24)। ਯਿਸੂ “ਇਸ ਲਈ ਪਰਗਟ ਹੋਇਆ ਭਈ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਲੈ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਉਹ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਹੈ” (1 ਯੂਹੰਨਾ 3:5)। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ “ਮਸੀਹ ਵਿਚ” ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਅਨੰਤ ਜੀਵਨ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਈ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦਾ ਰੱਬੀ ਪੁੱਤਰ ਹੈ (1 ਯੂਹੰਨਾ 5:13) ਜੋ ਸਾਡਿਆਂ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਪਰਾਸਚਿੱਤ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹ ਸਾਡੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਪਰਾਸਚਿੱਤ ਹੋਵੇ (1 ਯੂਹੰਨਾ 2:2; 4:10; ਵੇਖੋ ਰੋਮੀਆਂ 3:25; NIV)। “ਮਸੀਹ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਡਿਆਂ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੋਇਆ” (1 ਕੁਰਿੰਥੀਆਂ 15:3), ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ “ਪਾਪ ਵੱਲੋਂ ਮਰ ਕੇ ਧਰਮ ਦੀ ਵੱਲੋਂ ਜੀਵੀਏ” (1 ਪਤਰਸ 2:24)। ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਤੇਬਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ 2:38; 17:30)।

ਪਿਛਲਿਆਂ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਇਕਮਾਤਰ ਤਰੀਕਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਪਤਿਸਮਾ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਧੋਅ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ (ਰਸੂਲਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਬ 22:16)। ਇਬਰਾਨੀਆਂ 9:22 ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ “ਬਿਨਾ ਲਹੂ ਵਹਾਏ ਮਾਫੀ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ,” ਪਰ ਲਿਖਤ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਯਿਸੂ “ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਇੱਕੋ ਬਲੀਦਾਨ ਸਦਾ ਲਈ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਇਆ” (ਇਬਰਾਨੀਆਂ 10:12)। ਕਿਉਂਕਿ “. . . ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਸੀਹ ਯਿਸੂ ਦਾ ਬਪਤਿਸਮਾ ਲਿਆ ਉਹ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਬਪਤਿਸਮਾ ਲਿਆ” (ਰੋਮੀਆਂ 6:3), “ਉਸ ਦੇ ਲਹੂ ਦੇ ਦੁਆਰਾ ਸਾਨੂੰ ਨਿਸਤਾਰਾ . . . ਮਿਲਦਾ ਹੈ” (ਅਫਸੀਆਂ 1:7)। ਮਸੀਹੀ ਲੋਕ - ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਸੀਹ ਵਿਚ ਬਪਤਿਸਮਾ ਲਿਆ ਹੈ - ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ “ਪਾਪ ਦੀ ਵੱਲੋਂ ਮੇਏ ਹੋਏ ਪਰ ਮਸੀਹ ਯਿਸੂ ਵਿੱਚ ਪਰਮੇਸੁਰ ਲਈ ਜੀਉਂਦੇ ਸਮਝੋ” (ਰੋਮੀਆਂ 6:11) ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਮੌਕਾ ਹੈ “ਨਵੇਂ ਜੀਵਨ ਦੇ ਰਾਹ ਚੱਲੀਏ” (ਰੋਮੀਆਂ 6:4)।

ਟਿੱਪਣੀਆਂ

¹ਲਓਨਾਰਡ ਜੇ. ਕੋਪੈਸ, “1:12,” *TWOT*, 2:797-98, ਵਿਚ। ²ਜੌਨ ਈ. ਹਾਰਟਲੇ, *ਜੇਨੇਸਿਸ*, ਨਿਊ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਬਿਬਲੀਕਲ ਕਮੈਂਟੀ (ਪੀਬੋਡੀ, ਮਾਸਚਿਊਸੇਟਸ: ਹੈਂਡਰਿਕਸਨ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼, 2000), 79. ³“ਤਾਰਗੁਮ ਆਫ ਓਨਕੋਲੋਸ,” *ਦੀ ਤਾਰਗੁਮ* ਵਿਚ, ਅਨੁਵਾਦ ਜੇ. ਡਬਲਿਊ. ਐਥਰਿਜ (ਨਿਊ ਯਾਰਕ: KTAV ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਹਾਊਸ, 1968), 42. “ਵਾਲਟਰ ਸੀ. ਕੈਸਰ, ਜੂਨੀਅਰ, *ਟੂਵਰਡ ਐਨ ਓਲਡ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ ਬਿਓਲੋਜੀ* (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ: ਜੇਨਡਰਵਨ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਹਾਊਸ, 1978), 37. ⁴“ਤਾਰਗੁਮ ਆਫ ਪਾਲੇਸਟਾਈਨ,” *ਦੀ ਤਾਰਗੁਮ* ਵਿਚ, 170. ⁵ਵਿਕਟਰ ਪੀ. ਹੈਮਿਲਟਨ “1:204-5,” *TWOT*, 1:204-5, ਵਿਚ। ⁶“ਹਾਬਲ” ਨਾਮ ਦੇ ਲਈ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਅੱਕਾਦੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ *ਅੰਪਲੂ* ਤੇ ਵਾਪਸ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ “ਪੁੱਤਰ” ਜਾਂ “ਵਾਰਸ” ਹੈ। ਹੋਰਨਾਂ ਦਾ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਇਹ “ਜਾਬਲ” ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ “ਚਰਵਾਹਾ” ਜਾਂ “ਆਜ਼ੀ” ਹੈ (ਵੇਖੋ 4:20)। ਪਰ, *ਹਾਬਲ* ਨੂੰ “ਵਾਸਪ” ਜਾਂ “ਸਾਹਾ” ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਝਣਾ ਸ਼ਾਇਦ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੈ (ਰਿਚਰਡ ਐੱਸ. ਹੈਸ, “ਹਾਬਲ,” *ਦ ਐਂਕਰ ਬਾਈਬਲ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ*, ਸੇਪ ਡੇਵਿਡ ਨੋਇਲ ਫ੍ਰੀਡਮੈਨ [ਨਿਊ ਯਾਰਕ: ਡਬਲਡੇ, 1992], 1:10)। ⁷ਬਾਅਦ ਵਿਚ, ਭੇਡਾਂ ਬੱਕਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਖਣਾ ਅਜਿਹੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪਾਤਰਾਂ ਦਾ ਧੰਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਯਾਕੂਬ (30:36), ਮੂਸਾ (ਕੂਚ 3:1) ਅਤੇ ਦਾਉਦ (1 ਸਮੂਏਲ 16:11)। ⁸ਕਇਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਆਦਮ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ (3:17-19)। ⁹ਲੇਵੀਆਂ 2 ਅਧਿਆਇ ਵਿਚ (ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਬੰਦਾਂ), *KJV ਮਿਨਿਸਟਰ* ਦਾ ਗਲਤ ਅਨੁਵਾਦ “ਮਾਸ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਵੇ” ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਕਿ ਸੰਦਰਭ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ “ਅਨਾਜ ਦੀ ਭੇਟ” ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਵੇਖੋ NKJV; NASB; NRSV; ESV)।

¹¹ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ "ਬੈਠਣਾ" ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਪਾਲਤੂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਉਤਪਤ 29:2; ਜ਼ਬੂਰ 23:2; ਯਸਾਯਾਹ 13:20; 14:30; ਹਿਜ਼ਕੀਏਲ 34:14); ਪਰ ਉਤਪਤ 4:7 ਅਤੇ 49:9 ਵਿਚ, ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ "ਇੱਕ ਖਤਰਨਾਕ ਜਾਨਵਰ ਜੋ ਕੁੱਦ ਪੈਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੈ" ਅਤੇ ਲਾਖਣਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। (ਵਿਲੀਅਮ ਵਾਇਟ, "127," *TWOT*, 2:830, ਵਿਚ।) ¹²ਜੌਨ ਈ. ਹਾਰਟਲੇ, "127," *TWOT*, 2:939-40, ਵਿਚ। ¹³ਅੱਧੂਬ ਆਪਣੇ ਉੱਪਰ ਪੈਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਵਿਚ ਸਤਾਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਣਜਾਣ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਦੁਖੀ ਹੋਣ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਲਾਇਆ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ, ਅੱਧੂਬ 16:12, 13 ਵਿਚ, ਉਸ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੇ ਉੱਤੇ ਨਿਰਦਈ ਹੋਣ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ "ਨਿਸ਼ਾਨੇ" ਦੇ ਲਈ ਖੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਦੇ ਉੱਤੇ "ਤੀਰ" ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ "ਗੁਰਦਿਆਂ" ਨੂੰ ਚੀਰਦਾ ਹੈ" ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ "ਪਿੱਤੇ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ।" ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਕਈ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ¹⁴ਕੈਨੇਥ ਏ. ਮੈਥਿਊ, *ਜੋਨੇਸਿਸ 1-11:26*, ਦ ਨਿਊ ਅਮੇਰੀਕਨ ਕਮੈਂਟੀ, ਜਿਲਦ 1A (ਨੈਸਵਿਲ: ਬਰੈਂਡਮੈਨ ਐਂਡ ਹੇਲਮੈਨ ਪਬਲਿਸ਼ਰਜ਼, 1996), 277. ¹⁵ਏਲਮਰ ਬੀ. ਸਮਿਕ, "127," *TWOT*, 2:598-99, ਵਿਚ। ¹⁶ਰੈਲਮਰ ਰਿੰਗੈਨ, "711," *ਬਿਬਲੀਕਲ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਆਫ ਦ ਓਲਡ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ*, ਅਨੁਵਾਦ ਡੇਵਿਡ ਈ. ਗਰੀਨ, ਸੇਧ, ਜੀ. ਜੇਹਨਸ ਬੇਟਰਵੇਕ, ਹੈਲਮਰ ਰਿੰਗਰ, ਅਤੇ ਹੈਨਜ਼-ਜੋਸੇਫ ਫੈਬਰੀ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬੀ. ਏਡਰਮੈਨਸ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਕੰਪਨੀ, 1998), 9:271. ਕਿਰਿਆ ਰੂਪ 711 (ਨੜ) ਨੇਦ ਦਾ ਭਾਵ "ਭਗੌੜਾ ਅਤੇ ਭੱਦੂ" ਹੈ। ¹⁷ਮੈਥਿਊ, 285. ¹⁸ਜੌਨ ਈ. ਹਾਰਟਲੇ, "127," *TWOT*, 2:749, ਵਿਚ। ¹⁹ਗੋਰਡਨ ਜੇ. ਵੇਨਰੈਮ, *ਜੋਨੇਸਿਸ 1-15*, ਵਰਡ ਬਿਬਲੀਕਲ ਕਮੈਂਟੀ, ਜਿਲਦ 1 (ਵਾਕੋ, ਟੈਕਸਾਸ: ਵਰਡ ਬੁਕਸ, 1987), 113. ²⁰ਲੂਡਵਿਗ ਕੇਹੇਲਰ ਅਤੇ ਵਾਲਟਰ ਬਾਮਗਾਰਟਨਰ, *ਦ ਹਿਬਰੂ ਐਂਡ ਅਰਾਮਿਕ-ਲੈਕਸੀਕਨ ਆਫ ਦ ਓਲਡ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ*, ਅਧਿਐਨ ਸੇਧ, ਅਨੁਵਾਦ ਅਤੇ ਸੇਧ. ਐਮ. ਈ. ਜੇ. ਰਿਚਰਡਸਨ (ਬੋਸਟਨ: ਬਰਿਲ, 2001), 1:528.

²¹ਉਸੇ ਸਥਾਨ ਤੇ, 1:691. ²²ਗੋਰਹਾਰਡ ਐਂਡ ਹਸਲ, "ਆਇਰਨ," *ਦ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਸਟੈਂਡਰਡ ਬਾਈਬਲ ਐਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ* ਵਿਚ, ਸੋਧਿਆ ਸੰਸਕਰਣ, ਸੇਧ ਜੈਫਰੀ ਡਬਲਿਊ. ਬ੍ਰੈਮਿਲੇ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸ਼ੀਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬੀ. ਏਡਰਮੈਨਸ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਕੰਪਨੀ, 1982), 2:880. ²³ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵਾਂਗਾ/ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵਾਂਗਾ" ਕੁਝ ਸੰਸਕਰਣਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਫੁਟਨੋਟ ਵਿਚ ਇੱਕ ਵਿਕਲਪ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ASV; NIV)। ਅਨੁਵਾਦ "ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵਾਂਗਾ" NEB ਅਤੇ REB ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ²⁴ਵੇਖੋ KJV; NKJV; ASV; RSV; NRSV; NAB; JB; NJB; NIV; NJPSV; TEV; NLT; NCV; CEV; ESV। ²⁵ਵੇਖੋ KJV; NKJV; ASV; RSV; NRSV; NEB; REB; NIV; TEV; NLT; NCV; CEV; ESV। ਸ਼ਬਦ ਯੇਲਡ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਵਿਚ ਉਮਰ ਦੇ ਕਈ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਲਈ ਵਰਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇੱਕ ਮੁੰਡਾ (21:8), ਇੱਕ ਬੱਚਾ (21:16), ਅਤੇ ਛੋਕਰੇ (1 ਰਾਜਿਆਂ 12:8)। ²⁶ਅਜਿਹੀ ਸਵੈ-ਕੋਂਦਿਤ ਅਤੇ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਉਸ ਤੋਂ ਇਕਦਮ ਉਲਟ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਮਸੀਹ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੱਤੀ 18:21, 22 ਵਿਚ, ਉਸ ਨੇ ਪਤਰਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਤੇਰੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ "ਸੱਤਰ ਦੇ ਸੱਤ ਗੁਣਾ" ਜਾਂ "ਸੱਤੱਤਰ ਵਾਰ" ਮਾਫ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਕਿਹਾ (NIV)। ²⁷ਵੇਨਰੈਮ, 116.